Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Logica et metaphysica - Cod. Ettenheim-Münster 293

Jost, Gerold

[S.l.], um 1752

[Pars prima]

urn:nbn:de:bsz:31-130100

Visual Library

methodus ad actus nostros [illegible] dirigendos [illegible] incogitata [illegible] rerum [illegible] mentalium [illegible] rapidas memoriae [illegible] [illegible] in [illegible] eo [illegible]. et adeo ulla regula [illegible] [illegible] docetur bene definire dividere et ordinate [illegible]..

3.

in hac [illegible] ordinarie [illegible] [illegible] de re [illegible] [illegible] aliqua [illegible] [illegible] certa alia [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] unam [illegible] alio [illegible]. inde est [illegible] logica divisa ut prima pars agat de ideis sive [illegible] [illegible] [illegible] seu judiciis. 3. de discursu.

Logica 1a pars.

de simplici rerum perceptione.

Idea est imago quaedam alicujus rei quam sibi mens nostra depingit

Cogitare non possumus [illegible] [illegible] experientia nisi res vel praesentes, praeteritas vel futuras [illegible] aspectu nobis repraesentemus ut si vellem pulcherrimum quendam florem cogitare [illegible] semel visum florem nisi repraesentando [illegible] quod repraesentationem [illegible] in mente [illegible], quae saepius bene vocatur idea aliqua menti oblata. [illegible] res [illegible] in oculo [illegible] solis imago depingitur eundem solem mihi repraesentans [illegible] solis in mente concipio. Bene ergo idea describitur. ~~est imago quaedam alicujus~~ ~~quam sibi mens nostra effingit~~ [illegible] idea primis pars logices agit, ut quae [illegible] [illegible] naturam quam tradimus quatuor capita nostri [illegible] [illegible]. primum agit de variis generibus idearum [illegible] de variis earum [illegible]. qui circa ideas et rerum perceptiones [illegible] [illegible]. 3. agit de [illegible] rerum [illegible] [illegible] ideas emendicamus. ultimum agit de iis quibus ideas semel conceptas exprimimus.

Caput II
varia idearum genera
Articulus I
Idearum divisiones sunt hae.

37.

Idea sive simplex aut composita (30.) qualiter [illegible] modis considerari potest. 1 unde originem [illegible] 2 secundum formam & in se spectata. 3 ut relata ad mentem. 4 in ordine ad sua objecta, quae repraesentantur: primo modo sunt a factitiae aut adventitiae aut innatae.

38.

Adventitiae sunt quae sensibus excitatae [illegible] adveniunt. Ex quo tango, quo odoro, quo video &c. illa omnia in mente mea ideas excitant.

39.

Ideae factitiae sunt quas mens mea ex adventitiis seu ex illis aliis jam informatis componit. Ex fingendo varias [illegible] ex ideis adventitiis [illegible] ex ligno [illegible] varias structuras repraesentat, ex ideis angulorum [illegible] rhombos rhomboides aut trapezia componit.

40

Innatae sunt quae a Deo nobis [illegible] [illegible] impressae [illegible] per sensus aut per [illegible] intellectum qualis ex idea [illegible] Dei [illegible] existentia veritatis &c.

Thesis I
non dantur ideae innatae sed omnes sunt adventitiae vel factae.

41.

Plato sensuit nos omnes ideas primum in caelo empyreo fuisse conditas ab aeterno [illegible] ob peccatum detrusas fuisse in corpora, hinc [illegible] omnes ingenitas nobis fuisse [illegible] Plato, ut adeo mentis fuerit scire nil aliud esse, quam recordari [illegible] quae aliquando in [illegible] viderit [illegible] ideae habitae per demissionem in corpus fuerint perditae, hinc

memoriam vel aliud ... [illegible] separatim recor-
dationem. Hanc sententiam a Cartesio praecipue [illegible]
circa ideas vero innatas plurimos numeramus patronos
2. Sententia tamen in qua Aristoteles plerique [illegible] collegam
qui putaverat ... [illegible] ideas innatas aliquas sed omnes
quas per ideas, [illegible]
nihil esse in mente quod non fuerit prius in sensu, ita ut
illud velut tanquam tabulam rasam, qui primum species
et ideis informari, ac foecundari debeat.

Prob. assertionis 1. Tunc ideae non sunt innatae si earum
species plurimas nihil laboraverit [illegible] obtinendo. atqui
omnium earum species sibi [illegible] obtinendo, quod ipsum per experientiam
a unaquaque nihil de re [illegible] discurrerat [illegible]
[illegible] mediante percipit. quod [illegible]
species quae [illegible] acquirit ergo non sunt innatae.

Prob. 2. Si darentur ideae innatae tunc non essent tot nationes
[illegible] quae [illegible] eos non [illegible] quae
sunt innatae. [illegible] ideas [illegible] debite [illegible]
statim [illegible] ut idem non videat
quod [illegible] innatas
[illegible] atheistae qui Deum non [illegible]
quae est idea innata [: 40 :] [illegible] non [illegible]
ideas innatas. Et patet ex tot gentilibus [illegible]
Prob: ex variis absurdis [illegible] libere
ideam Dei [illegible] in [illegible]
[illegible] ideas [illegible]
quaeris [illegible] [illegible] forent
et [illegible] atque [illegible] similibus.

42

Solv. obj.:

Obj. 1. Deum [illegible] ideam Dei innata
[: 40 :] quod Deus [illegible]
[illegible] imprimere. [illegible] Deum quod
[illegible] ideas innatas. Et patet [illegible]

obal. e [illegible] ad [illegible] infiniti [illegible] [illegible]
quod [illegible] [illegible] nulla [illegible] [illegible] ergo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
n itaque existentia ex sensibilibus rebus demonstratur
cum in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ergo colligitur
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] independens [illegible] [illegible] cetera [illegible]
dependeant creata, [illegible] [illegible] dei ex ordinate guber-
nare mundi [illegible], cetera perfectio divina quas
deo attribuimus [illegible] desumuntur ex rebus quas [illegible]
[illegible] detractis imperfectionibus [illegible] [illegible]
[illegible], bonitas, [illegible], beatitudo, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] comprehendere [illegible] potius quod [illegible]
declarare: [illegible] ergo habetur [illegible] [illegible] ex rebus et
creaturis concepta entis infiniti idea, et sicut idem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] elevantur [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] germana [illegible] idea [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a deo innata

[illegible] veritas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habeant [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex idea innata, ergo datur
idea innata. [illegible] [illegible] [illegible] nemo mihi diceret [illegible]
[illegible], [illegible] ergo [illegible] idea [illegible] innata [illegible] [illegible] [illegible],
cognitio per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mea [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ergo datur
idea innata. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] veritas [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a deo unde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquid [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] nostram [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] directe attingere [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] oculus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
repraesentans [illegible] repraesentatum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] repraesentari.

Obj 3 nos ex impressiones jam afficiuntur circa bona, circa delectabilia appetunt dulcia, sequuntur amara quae in hic supponitur appetibili propensio quia sufficiens non datur alia ratio, nisi quia sit a natura jam indita quae dantur ideae de rebus prosequendis malo [illegible] toto substantiali ad quod fit ex lumine naturali quod dictat bonum amplexandum et malum contemptu dignum esse, ita ut ideas distinctas innatas habeamus.

R. hic suppositione videtur thesi nostra forte sub ideis innatis lumen naturale intelligunt. Atque sic verum sit quia minus alias fucosos amplexus si vero totaliter innatam ideam petunt, aut ex uncturas sit reminiscentia tunc parum quae probet. Lumen vero naturale est ipsa sana ratio hoc potius dictans, quidcumque hoc lumen est utique a Deo inditum cum voluerit nempe nos homines compotes rationis.

Obj 4. multae cogitationes experiuntur, ad eas quae sunt pure spirituales, ex his ideae spirituales non possunt esse ortae a sensibus quod sint innatae ut patet, cum spiritus non nisi spirituale conformet. ergo ideae a sensibus nostris ortae sunt materiales, ex spirituale non sit ortum habere a materiali, quod ideae non sunt a sensibus ortae. Resp. ad maj. neg. min. D. Anima quia cum est ordinatio totaliter spiritualis nam cum in illius in agendo dependeat a sensibus ideoque in hoc statu sit alligatus modo non est ortus non proxime praeclaras nisi ortas a sensibus.

Obj 5 datur quia argumenta primorum principiorum ex quorum ex terminis sequitur hoc sunt totum est majus sua parte, idem non potest simul esse et non esse. p 14: quae ideae innatae: R. n. a. nam ex solo lumine naturali quivis inferret quae ex praemissis dedicerit.

43

Si ideae consideratur in se ipsis sunt et simplices et compositae primo modo sunt adventitiae. Ex dictis cognoscitur solum mentis orbem &c: 2do modo sunt ideae facticiae formamus variis ideas conjungendo componentes et conjectio unam cum altera. Seu simplex eorum et rei unicae et modo unico repraesentat ut idea montis aurei rotunditatis &c: Composita quae res exhibet cum attributo, cum modo seu aliqua qualitate ut idea montis aurei pondus fractus &c:

44.

Ad ista mente si referuntur idea dividuntur in
claras et ~~[illegible]~~ obscuras distinctas et confusas
Clara e. quae e sufficiens, ut rem si iterum repraesen-
tetur agnoscam e.g. in patria semel visa iterum offendens
statim eandem agnosco.
Obscura e. quae e insufficiens ad rem proxime
agnoscendam.
Distincta e. cum partes ac eos praecipue cum ipsa re
[illegible] ita [illegible] characteres. adjuncta circumstantiae
ut [illegible] ab omni alio hanc distinguae.
confusa vero idea e, si hisce producti deficerent.
Eg si in parallelogramma distinguens collectos possim
addiscere aream et soliditatem ut illud [illegible] a tra-
pezio vel alia figura distinguere habeo ideam
distinctam, si haec quidem deficerent e confusa. 6

45.

ad obiecta si referuntur, sunt vel vera v. falsa: 2 adaequata
v. inadaequata. 3. [illegible] v. partiales v. singulares. vera alias
[illegible]. si sint obiecto conformes, sive [illegible] repraesentant.
falsa si [illegible] obiecto [illegible] in se [illegible] v. si res in ita
fuerit in se ipsa, sicut in idea nobis repraesentatur.
adaequata erit idea si clara et distincta omnia in obiecto
[illegible] partes attributa [illegible] et [illegible] menti exhibet
ut quasi rem totam comprehendamus. vocatur ea idea
comprehensiva. inadaequata e. si [illegible] aliquid de obiecto
et [illegible] toto repraesentat ut e idea Dei, cujus perfectiones
[illegible] comprehendi n. possunt.

[illegible] non [illegible] e,
[illegible] nostris [illegible] n. [illegible]
[illegible] non [illegible]
n. [illegible], [illegible] beati n.
[illegible] [illegible] [illegible].

2 n. datur [illegible]
[illegible] hunc [illegible]
[illegible] momento datur
[illegible] invariabilis
[illegible] si [illegible]
idea [illegible] Dei n.
[illegible]

[illegible] [illegible] quod
[illegible] ab idea

ita [illegible] angeli [illegible]:
si [illegible] in [illegible] quae
v. sunt [illegible] v. [illegible]?

Thesis 2.

Non datur Idea falsa.

46

Def.

veritas ideae est conformitas obiecti judicii. veritas [illegible] est si obiectum sit conforme [illegible]. veritas judicii est si obiectum tale sit quale ego judico esse [illegible] a modo tamen de sola mentis [illegible] agimus [illegible] de sola veritate erit sermo [illegible] [illegible].

Prob. assertum: veritas [illegible] si obiectum sit conforme [illegible] [illegible] obiectum non conforme [illegible] ergo [illegible] obiecto datur veritas. [illegible] patet ex §45. [illegible] [illegible] obiectum [illegible] conforme [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quadratum et rotundum. [illegible] [illegible] datur falsitas [illegible] [illegible] [illegible] datur [illegible] idea falsitas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habeo ideam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rectitudinis ideam [illegible] in baculo, nullam [illegible] quadratam nec minimam de [illegible] magnitudine ideam habeo.

47

Solo. obi.

Illud est falsum quod [illegible] [illegible] repraesentat [illegible] [illegible] ideae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ergo [illegible] [illegible] falsa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ergo [illegible] nulla alterius sit repraesentatio, quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] repraesentatur. idea [illegible] [illegible] [illegible] obiectum repraesentatur, [illegible] sit imago unde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] repraesentat [illegible] [illegible] [illegible] obiectum [illegible] quod [illegible] ~~[illegible]~~ cogitavi.

Obi. 2. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] atque [illegible] circa [illegible]. ergo datur idea falsa. [illegible] [illegible] ergo sit falsa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habeat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] repraesentatur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ergo. admitto tamen [illegible] [illegible] [illegible]

necessit. repraesentat ex s[ua] ipsius praedicatu ferri supra id, quod in simplicitate tantum fuit apprehensum. Ex. gr. dum cicadam se mihi repraesentat tanquam verum aurum, ipse eo occasione fingitur judicium, ut repraesentat verum ex aurum quod tamen non [illegible]

Art: 2

Quomodo confundi et abstrahi possunt ideae.

48

Agnoscimus de idea composita discursimus (43:) quod vero illa habet admirabile aliquid cum uno sive altero percipere abstrahere confundere. Ex. gr. dum ex monte aureo habeat ideam compositam confundit montem ab auro, aut aurum a monte, sic pariter ponis percipi sine albedine, albedo sine pariete. Quae confusio fieri ex parte ipsius actus, qui modo hoc modo illud attingit, et ex parte rei repraesentatae dum una potius spectata quam alia mihi manifestat sic dum a longe se movere cohibet, mihi manifestat quidem ea vita praedita, at non sit ratione compos vel major me ignarum relinquit. haec vero confusio nihil aliud est quam ex parte menti nostro consideratur, quod vera actus quorum quae separatim confundit illa quae in se non conjuncta sunt. abstractio vero ex parte rei quod illa quorum quae mihi innotescere faciat aliquid quod idea sine ea cui conjuncta sit deinde repraesentat in principio formali et objectivo. quod per ex parte obiecti verum sit absque actu ad se tantum essentiam apprehendo venio in notitiam aliquorum diversi [illegible] et id ex his abstractionibus verae ideae et repraesentationes fiunt ~~[illegible]~~ ponunt ideae [illegible]

Art 3

de Idearum singularitate particularitate universalitate

49

Diximus (45:) ideas ex parte obiecti esse vel universales particulares aut singulares. Ut idea singularis est quae ex una re determinata percipitur Ex. gr. in individuo ut Petrum et Paulum meum percipio. particularis est quae in unum aliquid rem sed non determinatam habens repraesentatam. ut si ex clamore quidem percipio aliquid in

in particulari, idcirco tum quia determinate sit sue.
<u>Idea univ.</u> igitur est illa qua [illegible] plures, ut cum [illegible] homo repraesentat univer. Petrum Paulum &c. sic idea substantiae repraesentat univer. angelum, lapidem, lignum &c.

50.

In idea est bene notanda comprehensio et extensio per comprehensionem intelligitur illa attributa collectim sive quae res perfecte illam constituunt sic in [illegible] et corpore ut sine lateribus, rhombus sine rotunditate circulus nequit intelligi per extensionem intelligitur illa subiecta quae idea comprehendit, quae etiam inferiora vocari solent, sic ad extensionem hominis pertinet substantia nempe Petrus, Paulus, Andreas.

51

De tribus potissimum rebus fieri idea univer. possumus
1. in causando et est unum actu causare multa. Ergo Deus est causa univers. et [illegible] causas particulares producendas
2. in essendo et est unum aptum in esse multis. Ergo natura quae in pluribus individuis invenitur.
3. in repraesentando et est unum aptum repraesentare multa consequenter etiam aptum est praedicari de multis.

~~52~~

Scholion

52

Illud univ. in essendo spectat proprie ad metaphysicam, ubi natura rerum praecise a singularis considerabuntur, illud ultimum in repraesentando proprie ad logicam pertinet eo ipso enim quod aliqua idea repraesentat multa potest etiam praedicari de multis, sic quia animal repraesentat = brutum = hominem potest etiam de homine = bruto praedicari et affirmari et hoc est univ. logicum seu in praedicando nempe quod ille [illegible] qui est repraesentata plura collegit et tanquam aliquid commune de singulis quodlibet unde et scholastici intentiones vocantur illa nomina quibus illi ad exprimendas notiones univ. utuntur et hoc est esse univers. logico nempe praedicari = dici de multis.

Art. 4.

de universalibus porphyrii.

Hoc univ. in praedicando posterius nos secundum praecipue modo [illegible] et deinde exposita in gratiam [illegible] adolescentis Romani Chrysaorii scripsit, et in 5 classes distribuit quae

coits Isegoga Porphirii vocantur. sunt 5 praedicabilia quae modum exprimunt, quomodo attributa pluribus convenientia de aliqua re possunt praedicari.

54.

primum tale est Genus seu in praedicando est genus generalia a pluribus dicuntur eo, quae habent aliquid unde idea cois formari possit. seu eadem Eg quod petrus aeque habet ac et corpus ac paulus utrumque. voco coi noe hominem et sic hoc respectu petri et pauli est genus.

55.

2dum est differentia, et est ens in quo conveniunt et semper aliqua differre videntur. Eg per rotunditatem semper circulus a cubo differt, unde rotunditas circuli est differentia semper differt a bruto unde haec differentia constans sic hoc per quod quod rationale praedicatur de quovis hoe poli[?] dici potest.

56.

Species est aliquid ens complectens genus et differentiam, et hinc illa sunt ejusdem speciei, quorum idem genus est atque eadem differentia. unde species dicitur aliquid complectens cujus partes sunt genus et differentia. dr vero tota ea quidditatis habeto genere et differentia habet totam aliquid constitutam Eg hoc dicitur brutum sunt species genus est ens utrumque cõe, rationale et irrationale sunt differentia quam primum dico ens rationale, quivis statim comprehendit speciem nempe hoc.

57.

ex his jam cognosci potest quid sit essentia seu quidditas aut formalis constitutiva alicujus rei nempe illa quae hujus idea erlis[?] et differentialis cois sunt diversa realia, foa rei ex rei et sa quidditas quod sine, his nulla habetur comprehensio sui ius quae rei sunt necessaria ut sine his non habetur talis res. Dr hunc maxima quo posita ponitur et quo sublato tollitur, quaelibet res, ut sublato ore et oo cessat hoo et ipso posito hoo ponitur.

58.

Quartum est dr proprium seu quod immediate ex ipsa essentia fluit. hincque et ab alia res dr proprium Eg ex risibile fluit ex ex rationali conveniens de quovis hoe praedicas risibilitatem seu potentiam ridendi.

59

accidens est attributum vtile neque qua essentiale sit, quo vero ei accidens aliud subiecto competat vnde illa accidentalia praedicantur si est doctus, est ingeniosus, est philosophus est regulus sunt accidentia praedicata, qua possunt libere tolli essentia cum sine necessariis proprietatibus et cum talibus characteribus desponitur subiecti.

60

Iam ergo sequntur genuinae descriptiones de his vocibus:
Genus est attributum vtile quod multis speciebus conuenit ad quaestionem factam quid res sit tribuendo partem essentiae contra sicut animal est attributum tam homini tam bruti nihil exprimens praeter commune, neque animal sed sensitiuum et utrumque magis est quam rationale.

Scholion

61

Alias in scholis sic explicatur. genus est quod praedicatur de pluribus speciebus differentibus in quid incomplete. Et in quid est substantiam praedicatur neque animal, et incomplete quia pars est.

62

Differentia definitur attributum vtile et primarium, quo vna species ab alia seiungitur seu quod respondetur ad quaestionem factam quale est quid cetera? non primo quaeritur quid sit hoc et respondetur est animal. quod genus est, tum isti tum caballus est; deinde quaeritur quale animal et respondetur rationale quae est differentia per quam a caballus celeri differt.

Scholion

63

Differentia alias definitur quod sit id quod praedicatur de pluribus speciebus vel numero differentibus in quale quid incomplete ergo rationale praedicatur de petro paulo in quale id est adiectiue in quid neque exacte incomplete quia est tantum pars.

64

Species est attributum quod multis individuis sive singularibus conuenit ad quaestionem factam, quid res est tribuendo totam vi essentia ergo quaeris quid est petrus et hoc quid paulus quid andreas homo.

Scholion

65

in scholis autem ad species sic est id quod praedicatur de pluribus numero differentibus in quid complete quia est tota et completa essentia cum differentiae sint partes respectu vero aliorum praedicabilium

– et in subjectabili modo in genere. Ergo hoc respectu est soli et parti eodem modo quo species est definibilis eodem, et genera subjectae.

66.

Proprium dicitur attributum essentiae [illegible] mediate fluens ex ipsa essentia seu attributo primario, quod alicui speciei omni et soli et semper convenit, ut libere sermocinandi, ridendi, movendi facultates in attributo hominis primario, quod nempe proprie et simpliciter essentiae vocatur per secundarie tamen proprietates omni et soli humanae speciei semper convenit et immediate fluit ex rationalitate tanquam ex praedicato primario.

Scholion 1.

67.

Considerantur tamen [illegible] modis proprium ea voluit. 1. quod soli alicui speciei accidit non omni, ut soli homini accidit esse medicum non omni. 2. ~~solo~~ quod omni speciei convenit non tamen soli, ut omni homini convenit duos habere pedes non soli cum ea in omnibus avibus sit. 3. quod omni et soli speciei convenit sed non semper ut omni et soli homini convenit canescere, sed non semper. Solet ea hoc in ~~juventute~~ senectute accidit et decrepitae aetatis [illegible] 4. quod convenit omni et soli speciei et semper, ut omni homini soli et semper convenit esse risibilis.

Scholion 2

68.

Proprium in scholis describitur quod sit id quod convenit omni et soli et semper, in quale accidentale transmutabiliter [illegible] ac perfectum, ut posse videre, posse currere, posse regere, posse gaudere, posse ridere etc.

69

Accidens in scholis verbo est definibilis, quod sit id quod adest et abesse sine subjecti quod afficit et cui inhaeret corruptione ergo [illegible] retinenda [illegible] eadem causa quid [illegible].

Scholion

In scholis [illegible] accidens[70] [illegible] definibilis quod sit id quod praedicatur de pluribus in quale quid transmutabiliter et variabiliter.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

II Singulare ultimo dicetur ab aliis quod non est ipse Petrus, individuatur per phaenomena hic, includit omnes characteres ultimatos, quibus ab omnibus aliis discriminatur. praedicata a latere posita sunt membra seu partes distinctivae. inde genus vocatur tanquam aliquod totale determinabile ab uno membrorum v. g. membra dividentia substantiae sunt Corporeum et spirituale, quodlibet haec differentia constituit cum generali aliquo totum v. g. substantia corporea constituit Corpus, vide figuram I. in hac vero figura illa quae sunt in medio directe posita dicuntur, illa a latere indirecte, seu negative vero partes ponuntur, notandum, quamvis sit arbor praedicabilium sit idem ac arbor praedicamentalis, quando intentionaliter est illa sumpta, sed modo agunt de iis rebus quae in hac arbore, quomodo praedicantur, sed tamen illa quae sunt in medio directe praedicantur et manifeste quae sunt a latere ac reductive partes quo. obs. in directa praedicatione, subiectum quod est latius praedicatur, indirecte si praedicatum sit minus latum quam subiectum reductive, quod neque ratione alterius praedicari potest, sed si praedicantur in medio posita, erunt latiora seu plura continentia quam subiectum ut si dico homo est animal extra illa quae sunt a latere, sunt minus lata ut homo est rationalis et partes v. Metaphysicae ut animalitas, rationalitas, quorum unum est alterius, nempe homo est contra rationalitatem et animal potest praedicare. unde Corpus hic non sumitur ut pars hominis in arbore praedicabilium, sed ut totum potentiale sunt omnia.

Arbor praedicabilium porphyrii

~~Nota~~ 18

71

Ut genus species et differentia ita recognita, Porphyrius quandam arborem excogitavit, tam quo genera, tum differentia tum species sint assignata, ubi Notandum, quod idem possit esse genus et species, si sit genus superius, tunc supremum ~~infimum~~ et vocatur totum potentiale ac genus praedicabile, si spectetur tunc infimum, est genus subiicibile, atque idem species, respectu ea species et potest esse ut subiicibile et ut praedicabile. in modo est vere species. Eodem modo induit rationem generis primo id, quod est primum nempe substantia est genus supremum, animal genus infimum ~~et aal~~ homo species infima, petrus est individuum, seu aliquod singulare II

72.

Thesis 3.

Genus non potest conservari in unica specie.

Nota quod thesis sit intelligenda de specie possibili, seu si nulla alia quam haec species esset possibilis, quam una, non posset dici quod haberet genus. E.g. si non esset possibile brutum, male animal diceretur genus.

Prob. Assertum. genus est unum aptum dici de multis. (60.) ergo debent esse multa ad quae si unica fundaretur species non essent multa ut patet ex terminis ergo non potest conservari in unica specie. Sicut a pari si solus Petrus esset et non aliud esset individuum possibile male diceretur homo species respectu plurium. nam convenientia possibilis supponit plura possibilia quibus conveniat.

Prob. 2. Nam animal hoc abstrahendum a brute manet pars consequenter toti potentiali (61.) ergo non posset habere rationem generis, nisi nulla species esset possibilis, consequenter genus non potest conservari etc. Dein. est totum potentiale respectu unius etc. Et respectu plurium et modo N. hanc arborem facta ex suppositione, quod jam plures species et individua sint possibilia.

Articulus 5.

De Definitione.

73.

Dum per ideas universales judicata, et singulares, propria cujusque rei evidentiamque jam parata erit definitio, quia res, prout est in nobis, potest declarari. Inde definitio est illa, quae in re obscurum et involutum est, dilucida explicatio, quae duplex est alia nominis alia rei

74.

Definitio nominis est illa, qua aliquis determinat quid per nomen aliquod intelligat, sive quam notionem aliqua voce designet, ut si dicam per hanc vocem Elaterium me vim illam intelligere, qua corpus depressum se restituit, parum solicitus in quo proprie talis vis elastica consistat. Inde definitiones nominum sunt ad libitum cujusvis, tamen alios non oportet nominibus id et non aliud intelligere, neque est controversia in scholis cum in ipsa re non possit esse idem verum et non verum, neque videtur esse illicitum definitiones tales statuere, ut vel exerceantur ingenia vel ex tali hypothesi in vera conclusio deducatur. (26)

75.

Scholion. optandum esset ut definitiones nominis bene in omni disciplina attenderentur ad contentiones vitandas. nempe prius oportet bene declarare, quid intelligamus per aliquod assertum nostrum, et tunc prius thesim nostram stabilire.

76.

definitio rei est oratio explicans naturam rei, seu oratio, quae quod definitur explicat quid sit unde Aristoteles eam definivit primo Topicorum c. 4. definitio est oratio quod quid est esse rei significans. quoniam vero id est explicando essentialia fieri potest aut explicando illa quae essentiam sequuntur, ideo duplex est, essentialis nempe et descriptiva. caeterum definitiones rerum non sunt pro arbitrio ponendae, sed probe inspicienda est rerum natura unde loqui non est condere definitiones, sed oportet illas cuivis suas relinquere, et necessarium haberent regulas bonae definitionis cognoscere.

77.

Definitio essentialis est quae rei naturam explicat per ea, quae essentiam ipsam ingrediuntur, estque vel physica nempe cum partes sunt physicae,

ut Rationale, vel Metaphysice sic explicatio fiat per genus et differentiam.

78.

definitio descriptiva est illa, quae rem explicat per aliqua attributa non essentialia, sed vel per proprietates vel per propria extrinseca, vel per accidentia vel per causas, vel per genesim. ut homo est substantia admirationis risus et loquelae capax. homo est animal implume bipes erectum tollens ad sydera vultum. Eclipsis lunae oritur per interpositionem terrae solem inter et lunam. circulus est figura genita ex completa revolutione lineae rectae in eodem plano existentis circa alterum sui extremum immobile.

79.

Ut vero esset definitio, sed bona sit, sequentes regulae assignantur. regula 1. definitio sit clarior suo definito, alias enim natura rei non explicaretur, sed idem per idem diceretur. peccatur contra hanc regulam, si terminis obscuris rerum explicatio, ac peregrini assumuntur. 2. ne definitum ingrediatur definitionem, nam sic iterum idem per idem diceres, sic male hominem definiens homo est substantia humana. ~~regula 3. in definitione n~~

80.

Regula 3. in definitione nil redundet, neque deficiat, nam sicut superfluitas ita et defectus vitandus est, unde male hominem definirem animal rationale immortale. aut animal bipes.

81.

R. 3. definitio sit convertibilis cum definito, seu definito propria. ita ut quidquid de definitione verificatur, de definito dicatur, et viceversa. Cum itaque homo definitur substantia mente et corpore praedita, nil de hac definitione differens, quod non etiam ipsi spectat homini: unde merito Aristoteles illusit Platoni, cum gallum deplumatum ei submiserat, cavillando animal implume bipes est homo Platonicus.

82.

R. 4. definitio debet convenire omni et soli. eo ipso quia debet esse propria num. 67.

83.

R. 5. definitio contineat attributa ~~dei~~ rei ~~mediata~~ immediata, genus proximum et differentiam ultimam. cum enim per haec quaelibet res constituatur num. 57. ~~sed~~ quia rarissime ultima alicujus rei differentia nobis comperta est, invaluit per proprietatem aliquam 4to modo num. ~~67~~ 67 describere. si vero haberi posset genus proximum et vera differentia, tunc possunt importari in recto et est ibi evidens signum bonae definitionis per quidem assumpta, e.g. homo est animal rationale, Angeli et anima sunt substantiae cogitantes, at si per accidentia fiat definitio connotative in obliquo importantur. si vero genus proximum non possit assignari, in remotissimum in egestate valebit, quod melior definitio assignetur. imo si per alter fieri non possit, per negationes juvabit aliquid describere, sufficienter dicendo quid res non sit, sic Deum describimus, quod sit ens infinitum, seu non finitum.

84.

R. 6. Si nec genus nec differentia nec proprietas quarto modo haberi possit, tunc assumantur circumstantiae et recepta donec tandem intelligatur rem esse hanc et non aliud, non enim aliud per definitionem intendi potest, quam ut res illis et non alia menti deponenda proponatur.

Articulus 6.

De Divisione

Sicut per bonam definitionem res probe assignari ita et per divisionem

cognosci poterit. totum ē id quod constat partibus, partes sunt quæ constituunt totum. hæc divisio ē ipsa resolutio totius in suas partes. divisio ē multiformis pro diversitate totius quod debet dividi.

86.
totum potentiale ē aliquod totum quod pluribus tanquam suis inferioribus competit, illaque sub se tenet, ut āāl in rāōāle et irrāōāle, seu genus in suas differentias.

87.
totum essentiale dicitur quod ex partibus essentialibus coalescit, [57] estque vel physicum, ut sic hōō dicitur constitutus ex corpore et aīā, vel ex māā et fōā, vel Metaphysicum, ut hōō ē āāl rāōāle.

88.
Divisio essentialis ē distributio rei in suas partes essentiales. si fuerint partes physicæ, ē divisio essentialis physica, si Metaphysicæ ē divisio essentialis Metaphysica.

89.
totū integrale ē, cujus partes magis ad integritatem quam essentiam pertinent, hæ partes sunt vel homogeneæ, nempe ejusdem rationis, vel heterogeneæ diversæ rōis, sic massa aquæ constat ex homogeneis, massa chili in ventriculo ex heterogeneis. itaque divisio integralis ē totius in suas partes integrales distributio.

90.
totum accidentale quod ex aliquo subjecto et accidente consurgit, ut album dicit mihi totum ex muro et accidente inde.

91.
accidentalis divisio ē partitio totius in totum et ipsius accidens, ē triplex, vel enim potest dividi totū accidentale per subjecta quibus inest, ut bonū per bonū aīæ et bonū corporis, vel subjectū per accidentia, ut cum dividitur corpus in nigrū et albū, vel si totū accidentale dividitur in accidentia, ut cum album dividitur in dulce et amarū. aut tantum si subjectū in se indivisū habet accidentia, quæ invicem divisionem patiuntur, ut si idem ille tanquam subjectū habet accidentia, nempe quod sit doctus sapiens prudens artificiosus.

92.
Regula 1. bonæ divisionis ē: ut divisio sit adæquata, nempe nec totū excedat nec deficiat, ut si āāl dividas in terrestre et aquatile. deficit hæc divisio, nam adhuc restant ālia volatilia aerea. nec bene divideres āāl in volatilia terrestria, aerea, aquatilia et ignea. nam illa ultima non ~~sunt~~ dantur.

93.
Regula 2. membra divisionis se non invicem includant, seu non sint talia, ut illorū unum alterum contineat, sic male dividerem hōīem in ~~trunc~~ truncū et regionem epigastricā, et umbilicarē et hypogastricam, quia in trunco hæ partes jam continentur.

94.
Regula 3. divisio fiat in membra immediata et proxima, nempe quæ ipsū totū immediatè constituunt et dividunt, ut videre ē in arbore Porphyriana.

Caput 2.

De erroribus idearū

95.
Licet idea quævis sit vera ut apparet, cum tn. posit ē occasio naturalis alicujus erroris, [95] hinc summe allaborandū ē, ut evitentur ideæ sinistræ, cum nil magis obicem veritati ponat quam error. error aūt nil aliud ē quam ratio falsa aliter rem explicans quam ē in se. inde jam colligere licebit quantus obtruderetur

veritati fuerit pro errorum colluviem. cum vero error possit attingere vel mentem vel rem aut in extra nos. ideo fit

Articulus 1.

De erroribus animi.

96.

1ma errorum causa in mente est ignorantia, in quam nascimur, atque illius nostri imbecillitas cum infinita sciendi libidine juncta: quae si separentur cum illis rebus, quae scire possunt, essent sicut ante ad infinita.

97.

2da causa est defatigata attentio: attendere enim bene juxta Wolfium dicimur cum efficimus, ut unius rei conscii. et magis nobis sumus conscii quam caeterarum, quarum aeque poteramus nobis esse conscii, dum illi rei attendimus. attendere itaque pecant, qui multis attendentes, minores attentae singula sensus.

98.

3tia causa sunt affectus praedominantes, qui attentionem etiam impediunt, nam qui passionibus regitur, et obstinatam cervicem gerit, ille a veritatis terminis mille parasangis erit ineptus.

99.

4ta causa est mentis praecipitatio, quae est praeceps de re vel propositione ignota vel satis explorata judicium.

Articulus 2.

Errores ex parte Corporis.

100.

1ma causa est pigritia et pondus partium materiale corporis, quod naturaliter sua inertia est causa dicant, hinc amant dispendia ut laborem discendi minuant, sed ex inde fit ut et errores non advertant, sed superficie stenti in ideis obscuris haereant, praejudicia

101.

2da causa est temperamentum, hebes ingenium animus non adductus literis, sciendi cupido nulla, phantasia et imaginatio efficax ad efformanda systemata

102.

3tia causa sunt sensus nostri admodum erroribus obnoxii, et bene vix non teneremus sunt pervia errorum faucibus, et ex Malebranchio pulcherrime colligit Pater Amort tomo 1. incipiendo ab oculis: quamvis in imaginibus inferendo oculi deceptione videamus. in magnitudo rerum omnium sub microscopio positi, ita cum humor crystallinus sit quasi [illegible] arte veras rerum figuras ignoramus ac magnitudinem absolutam. in distantia erramus saepissime et remotissima ab invicem putas juncta. patemus. circa pondera fallimur, dum ab aere impediente alleviantur, dum hoc V.g. agrotanti gravius, quam sano aliquid pondus aequiponderum audeat. idem pondus molle vitro, infanti amidurum, manui dedicatum aliquid asperum, callosa laevigatum videbitur. crystallus licet politissima vileat, microscopio tamen subjecta videtur scabies scabrosissima. sic sit colloquimus nostra sapiat, dum uni aliquid dulce alteri amarum, huic alteri saccarum orexin provocet, bene hisce argumentis vix non ad oculum patet, plurimos errores sensibus nostris nos [illegible], pessime in aueptis.

Articulus 3.

De errorum remediis.

103.

Sicut pigritiam errorem causam diximus, ita in remediis vires laborem [illegible]

præsertim in iis tanta operaque quibus nec honestas dignitas, utilitas relucet, sed mera sunt ingenii luxuriantis figmenta. E. g. plurima curiosius indagare, an de absoluta dei potentia fieri possit, cum nec verum naturale vires nobis sint in aperto.

104.

Dum, ne confuse et dogmatice discamus, nihil in loco tradendum est Metaphysicè, præsertim, sicut plurimi antiquorum usui habuerunt, cum præsupponenda neglexerant, statim ad quæstiones arduas gradum faciendo, sic nec posterioribus ita atate an loco docens et vestris vis distinguant, quem sciverint ex Metaphysica quod sit res et distinctio.

105.

Magis error est, dum aliqui ex sola auctoritate alterius philosophantur, alienis utentes oculis, dum propriis habeant. hinc nullam fas sequendum in verba Magistri, nisi in iis, quæ possent esse fidei periculosa. in rebus mere physicis sola ratio pugnet, sed Amicus Plato amicus Aristoteles, sed magis amica veritas. serviat sibi sequens Apophthegma Plato an Aristoteles tres sedibusque fiat. Philosophia proin Eclectica apprime est commendanda.

106.

Ut gentes illa quæ in rebus ipsis admiramur, non nisi partum ingenii arbitremur, nec multi ex plorant ingeniosa lusit doctrinam cum non nisi sit illum evenire factum et fautum in natura humana existimant, cum tamen ipsa natura agentes uniformiter nobis quadam propria communi persuadeant.

107.

Errore, ut quæ tantum per modum seu tanquam adjumentum fiunt operationis, ibi tanquam veros ingenii partus considerare. errant in hoc pessime, qui dum albedinem in muro abstrahunt, putant nil esse nisi ex his figuratum, quod albedo possit à muro considerari. aliud enim est imperfectionem nostram indigere ratio adminiculo, ut quæ realiter quasi separata sibi possit repræsentet, et aliud esse reipsa albedinem à muro nil separabilem realiter diversum.

108.

plurima attentionis defectu negligantur, vel supino oculo considerantur, oportet quod omnia penitus et mature perpendere, donec vel statuatur conclusio, nec temerarie asseratur.

109.

tandem et infantiæ præjudicia sunt deponenda, ideas ab infantia ipsa inita non sunt temere admittendæ, oportet cum sobrietate vix de rebus sibi dubitare, ut quasi iterato geniti ita credamus, et adhibita fidei luce lucis capaces tandem reddendo.

Caput 3.

De Cathegoriis seu prædicamentis.

110.

Non modica errorum occasio est confusio quæ oritur, dum res in nullo ordine sed promiscue adhibentur seu discentibus proponuntur, ... cumque Philosophi tres omnes vocare sub obtutum, hæ vero mille et mille sortes sibi addiscant, variasque præferant classes, ad quas sint reducibiles, utilia quædam genera excogitata sunt, atque res in particulari quævis tanquam mater ad matricem propriam ac geneseos suæ locum spectat. in his vero assignandis tam non minus antiqui quam moderni Philosophi maxime allaborarunt, et inde cathegoria duplex assignatur. altera antiquorum altera recentiorum.

Articulus 1.
Cathegoriæ Antiquorum.

111.

Decem cathegorias seu prædicamenta nobis assignârunt Philosophi veteres,
illasque in decem classes dispescebant. nempe substantia, quantitas, qualitas,
relatio, actio, passio, ubi, quando, situs, habitus. ad hæc reducebant omnes in
orbe res. nam quæ res aliqua per se ipsam independenter ab alia existit, et
erit a nobis vocanda substantia.
quæ alteri inhæret, et erit accidens.
hoc accidens quod ita afficit substantiam, ut fiat aliquid impenetrabile, et
de extendendo et palpabile reddendo, et erit quantitas.
aut accidentaliter quadam perfectione ornat, et erit qualitas.
aut ordinem et dispositionem partium in ipsa substantia repræsentat, et erit situs.
quæ substantiam in loco esse ostendit, et ubi,
quæ ad tempus eam refert, et est quando.
quæ significat ordinem ad aliud, et est relatio. quæ substantiam operari notat,
est actio.
aut illam pati, et passio nominatur.

112.
Corollarium.

Vides quod supraliora genera cathegoriæ sint tantum duo, substantia et accidens.
ad majorem tamen intelligentiam accidens in 9. classes fuit divisum.

113.

Jam incipiendo a substantia. substantia nomine intelligitur res seu ens per se existens
et non inhærens, sic e. g. Deus, Angelus, mensa, et quæcunque separatim
sine alio existere intelliguntur, sunt perfecte substantiæ, unde ad dignoscendum
quid accidens et substantia quæ tamen perfecte sunt simul, nullibi videbis albe-
dinem sine subjecto cui inhæreat. nullibi sapientiam, justitiam, gaudium
et lætitiam, nisi in aliquo subjecto, quod sapiat, quod lætetur etc.
inde semper hæc vocibus utimur in obliquo nominativo esse erit. [?] habens
gaudium, habens albedinem, habens colorem. contra ipsum subjectum e. g. An-
gelus, lapis, de quo male diceretur: subjectum habens Angelum
lapidem etc. et per hoc habere notitiam qua sit substantia inter
et accidens differentia.

114.

Et ut adhuc magis appareat, capse[?] tum Neotericum tum Peripathe-
ticum systema. primi dicunt substantiam esse subjectum mutationum illæsum,
et nihilominus idem ac accidens sic e. g. aliqua materia seminalis mittatur
in terram, primum sui mutatæ fit spica, hæc transportatur in molen-
dinum, iterum mutatur et fit farina, postea miscetur aquâ, pinsitur
atque in fornace coquitur et vocatur panis, hæc ipsa materia comesta
iterum mutatur et fit sanguis, caro. ex quo inferunt Neoterici
substantiam esse ipsam materiam quæ ante et post varias mutationes subit, et varia
ipsi accidentia seu modi conveniunt. Peripathetici vero considerant
substantiam tanquam aliquod ens habens per suo complemento perseitatem, accidens
verò accidens non tanquam aliquod ens habens pro complemento inaleitatem,
perseitas et inaleitas sunt quasi duo sigilla, substantia autem et
accidens quasi duæ ceræ habens quævis figuram seu sigillum sibi impressum,
et sic habebis notionem, quod nomine substantiæ et accidentis intelligatur,

115.

~~ad~~ substantiæ porro proprietates sunt primo non habere contrarium, quo-
niam sui. seu quod una non expellat aliam de suo subjecto, cum enim substantiam

sit ipsa sbstā n̄ pōunt se expellere, sicut estra in eodem
sbto frigus et calor, trapeziū et oblicorum se excludunt.
una sū alteri pt ēē ɔtraria ratione qlitatum seu qā hos v illos potius
has v illas circūstāas hbet ut aqua et ignis se expellunt
sub rōe humidi et sicci, caloris et frigoris. unde 2da pprietas
fluit, qd sit potius sbtū duarum ɔtrariarū qlitatum, quæ
se ab eodem sbto mutuo expellere. 3tia pprietas ē, qd
nulla sbstā suscipiat magis et minus. sic pe omnes Angeli
aeq hōs n̄ ē magis Angelq magis hō qm alter. 4ta. et univoce
pōit pdicari, id ē ut eandem rōlem (4. 9.) ob aliqua pdicata om-
nia demittit (5. 4.) f. f. bene dico petrus se existit trat̄ ē se
existit, qd sunt sbstā. inde sbstā sub tali ɔcptu vocatur
sbstā 2da, et ē illa (71.) primo loco posita. 5ta pprietas ē
significare hoc aliqd nempe aliqd qd alteri ɔmunicari n̄ pt. et hæc
solis substantijs singularibq ɔvenit, quas Arles sbstāas primas
vocat, et est individuū ftres ultimo loco in arbore pdicabiliū positū
(71.)

114.

Proprietates quantitatis sunt dividi posse in ptes integrales imper:
mutabiles, finitas v infinitas, in pōa temp et temp. extensio saltem
in poā, aeqlitas et inaeqlitas, rāo mensuræ, seu quatenq ē extensa pōnt
dimetiri, figurabilitas et locatio.

115.

Corollariū quantitatis ēn essēā ē impenetrabilitas seu capacitas
impenetrabile reddendi ē v sbstā aliquā mālem, cujusqs effe:
ctus ē extensio, ita et de se aliqua sbstā mālis nt diaq nisi
ptes extra ptes in ordine ad se, quatenq una pars n̄ ē alia, si accedat
quantitas, tunc fit tlis sbstā mālis impenetrabilis, cui tanqm
effectq accedit extensio in ordine ad locū ita ut hbere ptes extra
ptes sit idem ac extendi entitative in ordine ad se, hbere aūt
ptes extra partes ttr quantitem sit extendi in ordine ad locum.
Et hæc extensio dicitr localis, et est duplex circumscriptiva
et definitiva. prior est dum pars pti loci et totū toti respon:
det. 2da ē dum tota toti et qlibet pars toti respondet.
sicut Dtq definitivē ē in Euchā.

116.

Accidentiū primū pūr et pncipalius ē quantitas et definitr qd
sit accidens absolutū, qd sbstā afficiens vim ei tribuat, quā
cum altera sbstā eadem quantite affectā in eundem locum
minimè penetretur.

119.

Quantitas ē multiplex, seu varijs modis possumus quanti dici,
ex pmo qdem quantitas pfectionis ē, et ē ipsa pfectionum
quæ cuidā sbto ɔpetunt, et sic ipse Deq ē quantus.

120.

Quantitas alia virtutis ē, et est æstimāo viriū, quas possidet
sbtū.

121

Quantitas molis ē ipsa extensio certa massa gravis.

122

alia dicitur quantitas continua, nempe si partes quantæ inter se nexū habent Ex. mensa, arbor, habent partes sibi connexas.

123

quantitas discreta ē, si partes sunt invicem disjuncta ut nives.

124

Quantitas permanens ē, quæ partes simul existentes ut mensa lapis

125

Quantitas extra successiva ē, cujus una pars alteri sine inter-ruptione succedit ut in motū et tempore. quantitatis permanen-tis sunt tres species, linea sive longitudo, superficies seu lon-gitudo et latitudo, et solidum, seu longitudo latitudo et profun-ditas, et hæ tres species non habent nisi per ... suū esse.

126

Qualitas ē id secundum quod quales v. melius tales aut tales dicimur. aut si clarius loqui velis, ē accidens ratione cujus subtū potest intendi et remitti. tunc autem intendi dicitur subtū aliquod, cum aliqua qualitas plures et plures gradus subto communicat, non quod v.g. ipsa qualitas in abstracto intendatur, sed quia per qualitates subtū dicatur intendi, plures gradus eius acquirendo. sic unus gradus caloris quam alius non ē magis calor, cum omnes vero sint quasi indivisibiles. sed unū subtū habens plures gradus caloris quam aliud dicitur magis calidū, remitti vero dicitur ~~victa~~ *cum perdit* gradus caloris, et hæc remissio ac intensio ē proprietas qualitatis. altera proprietas ē ut secundū qualitatem res aliqua dicantur similis v. dissimilis. 3tia ē habere contra-riū, licet potius sit proprietas 3tio modo dicenda /. 67/ cum ex supposito si lux esset qualitas, non haberet contrariū.

127

Qualitas dividitur in spiritualem et corpoream. sic character sacramentis intellectiones sapientia justitia etc. item fides spes charitas sunt qualites ~~separabiles~~ spirituales, corporeæ illa quæ etiam corpori spiritū conveniunt. Corpea qualitas dividitur in sensibilem et insensibilem, ut dicimus insensibilites plantis quæ vitia, malas de proprietates sic contrahi-dines assumere. sensibilis dividitur in visibilem et invisibilem. visibilis habet lumen, particulares species ut color albedinē nigre-dinem. ~~spec~~

128

Species qualitatis sunt 4. prima locum habitus et dispositio. habitus ē faci-litas quædam operandi repetitis actibus comparata, quæ si imper-fecta sit nec firmiter radicata, dicitur dispositio. 2. potentia naturalis et impotentia. prior ē vis à natura insita ad agendum, posterior ē hujus virtutis defectus. 3. si qualitas diu maneat in subto, dicitur passibilis qualitas, si non diu manet dicitur passio. 4. figura et forma ē autem figura dispositio partium et terminans quantitatis quæ forma nominatur, quando de se subto talis dispositio partium

Laus
v

ab ex raā portit, ut piramis igni, sphera aquæ, si perīpa: :theticis fides sit.

129.

relaõ ē ordo et affectio unius ad aliud, ut patris ad filium servi ad Dnū, hinc ea quæ ejusmodi relaēm dicunt, relata vocantr, si ordo ille separari ñ potest ab eā rei, ut convenire aliquid relatio transcendentalis seu inbibita vocatr. si separari potest dicitr pdicamtlis. pmi ordinis ē relaō creaturæ ad Deū et 2di ordinis ē relaō patris ad filiū.

130.

dividitr relaō in ex se et ingenit advenientem, hæc quæ nullam conditionem requirit, ut referatr e.g. duo muri albi sive hic sive Romæ existant, dicunt relatiõem similitudinis, illa vero approximaēm tanqm conditionem requirit, ut ignis ñ dicit ordinem ad combustiōem, donec nisi approximetur. ubi Nota, qđ relativa debeant ē simul naā et cognitiōe, ñ aūt aliqd qđ ad alterum dicit ordinem, solitariā sine altero ideam excitare poterit. Sic neque liber ideā similitudinis inter duo emergentes qūm utrumqꝫ cognoscā, ut patet ab experiā.

131.

In oī relatiōe tria interveniunt, v potius 4, nempe fundamtū, terminus, raō fundandi, et ipsa relatio. fundamtū dicitr illud qđ refertur e.g. Pater, murus A. terminus dicitr illud, ad qđ refertur e.g. filius, murus B. raō fundandi ē illa raō, per quam refertur fundamtū, sic generaō ē raō fundandi, seu illa raō, propter quam pater refertur ad filiū. paternitas vero ē ipsa relaō patris ad filiū, et filiatio ē ipsa relatio filij ad patrē; sic et albedo ē raō fundandi et simi: :litudo ē ipsa relaō.

132.

NB: actio a Neotericis dicitr illa energia qua adhibetr ad equili: :briū tollendū. passio verō illud ipsū momentum superatū.

Actio dicitr agentis actus ut agens ē, passio ē ordo effectus ad cau: sam suā, unde ē relativū qđ sive recipientis a caā. dicitr relatio ex se ut advenienś, qā subtū passibile dbt approximari agenti.

133.

Actio alia ē immanens, alia transiens, illa nihil producat extra ipsū agens, ut visio cognitio, hæc efficit aliqd extra ipsū agens ut cale: :factio v illuminatio.

134.

Scholion: actio sumitr aliqdo pro misera facti, ita ut denotet actu: :ale exercitiū agentis, actus tū aliqdo ñ dicit perfectiōem, et quandoqꝫ potentiā, ut sic dicitr ens in actu primo, hoc faciendū v aūt tanqm actus efficit O, idem ē ac dē esse talis perfectio Oris, atqꝫ actuale illius complementum. inde et apparet, qđ sit poā activa et passiva, nempe illud qđ agere pōt, dicitr in poā ad agendū, illud qđ recipit, dicitr in poā passiva ad recipiendum seu patiendū.

135.

Ad hoc pdicamtū ptinere poūnt oēs caā agentes, quorū effectus idem sunt ac passiū, caā vero ēt agens, proinde hic loquimur hic de actiōe ñ tam pductiva qūm transmutativa e.g. dum mutatur aqua in aqua, frigus in calorem, ibi aqua ē passiū et ignis agens, actiō ē calefactio, raō sub qua agit ē calor.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

136.

ubi, rem in loco eē declarat. qñdo, significat rem coexistere tem:
pori. et ubi simul denotatur aliqua relaō seu ordo quem dicit
aliqua res locata seu in loco posita ad ipsū locū in quo ē. qñdo significat
illā rei durationem, quæ in tempore incipit et coexistit.

137.

Situs dicit ordinem quem ptes alicujus Ois inter se servant. habitus
ē relaō Ois ad vestes et ornamēnta quibus induimur.

138.

Scholion ad habitū ex aliquā Ethimologia reducuntr oēs illæ foræ
quæ imprimuntr maā, et sit inde ternatā spēe. E.g. albedo dicitr
habere habitū in ordine ad murū, qa murū quasi vestit et ffōat

139.

hæc pdicamenta hbent quasdā veluti cōmunes affectiōes, aliqua enim ē prius
altero, quæq sunt cōnexa, aliqua sunt simul. inde ordo prioris et poste:
rioris, atq illa cōnexio, qua aliqua sunt simul, postpredicamenta dicuntr.
unū pt ēe prius altero, aut duratiōe sive tempore, ut ado eēns parentē
pcedit, aut ordine, ut dux ē prior milite, aut causalite, quo sicū caā
suū effectum pcedit, quæ prioritas n̄ in quo vocatr, aut naā, quoties
unū prius altero intelligitr, quamā ab eo n̄ dependet, bene vero hoc alterū
ab ipso illo existere n̄ pt. ut illuminaō dependet ā lumine, vestigiū
ab imprimente, aut honore, ut superior inferiorem pcedit. inde
notissimus ille versus: tempore naā prius ordine dic et honore, et
caā effectū dicitr eē prior.

140.

Simultas pulchre his versibus exprimitr: tempore dic simul, quorū
generaō una ē, quæ convertuntr dicimus eē simul, suntq simul spēes
genus unū distribuentes.

141.

Nihil obstat, quin aliqua simul sint existā. licet unū naā sit prius
altero E.g. illuminaō et sol simul sunt, licet sol naā sit prior. sic
et mater alii dicent eē p aliquā psuppositiōe, antequā resultet
relaō, tn verum ē dicere, qd simul sint n̄ p naā, sed p sicā duratiōe
quam hbent. tamdiū ē durat illuminaō, qmdiū sol illuminans.

142.

Scholion: additr in prioritas originis sex ā quo, quā explicatr concursus
divinus ad nostras actiones gratuitus sicut v.g. divinus pater ē verū
pncipiū filii divini, et tn simul sunt, sic licet Deus sit pncipiū nos:
trarū actionum, tn adhuc salvatr simultas respū Dei et crea:
:ture in agendo, et salvatr prioritas

Articulus 2.

De Cathegoriā Recentiorum.

143.

Quicqd in rerū naā datr, vel fieri vel in cogi potest tn, autumatur,
idē ē ens et modus seu entis affectiō juxta recentiores, siuē
pertinde ē sbstaā et accidens. et hæc sunt duo suprema genera
ad quæ oīs entiū et modorū series reducitr. unde duplex ipsis ē
series seu cathegoria, una entiū altera modorū.

Series entiū seu divisio sbstaæ

144.

Ens v sbstaā ... ē res cogitans nec utiliter dependens ā naā

et dicitur mens seu conceptus, v. partim ex natura sua consistit, estque impenetrabile, et vocatur corpus, inde substantia primo dividitur in spiritualem et corpoream.

145.

Substantia spiritualis v. est summe perfecta ac omnis independens, et est Deus, v. est imperfecta ac dependens et est duplex una se ex natura sua completa, nec cum ullo corpore destinata, et vocatur Angelus. altera corpori destinata, adeoque ex se incompleta et vocatur mens humana seu anima rationalis.

146.

Substantia corporea seu corpus dividitur in simplex et compositum. simplex est quod ex pluribus naturis dissimilibus particulis non coalescit sic elementa dicuntur simplicia, quia aqua substantia partes homogeneas sibi similes supponit. compositum est quod ex partibus diversa ratione ejus naturae coalescit, et dividitur in vivens et non vivens seu animatum et non animatum. inanimatum est quod nisi pulsu agitatum externo, seu quod se ipsum non movet. ut lapis, mineralia, succinum, metalla, quod non habet proprium acquirendi perfectiones sibi indebitas, animatum est quod motum sui proprium internum habet, seu quod perfectiones sibi acquirere potest.

147.

Corpus vivens v. est solum principio motus perfectionis, v. hoc principio est sentiendi, si hoc ultimum est planta, si illud primum vocatur animal.

148.

hoc animal v. est rationis particeps et dicitur homo, v. rationis carens et bellua vocatur, homo primus individua, bellua vero individuas et diversas species in se continet.

Series motorum.

149.

Illas affectiones quas sibi corpus seu substantia v. ab intra v. ex extero induit, vocant modos, ita et modos depositiones, consideriis quod vocabulum accidentia (999.) his modis diversimode affecti determinati variari non, uti quasi generari mutationes omnes subire, substantia seu materia (117.) hinc illos modos minime nec superaddi liber, posse esse sine suis subjectis quae afficiunt, cum nil sint nisi varij modi substantiae, inde et simpliciter accidentia materialia vocantur.

150.

illi modi sunt duplicis generis v. spirituales v. materiales. illi ad substantiam spiritualem, hi ad materialem pertinent. modi spirituales sunt e. g. cogitationes, affectiones, volitiones, desideria, amor odium. materiales sunt color, sapor et caetera.

151.

Accidentia seu modi materiales dividuntur in primarios et secundarios. primaria sunt ex quibus caetera accidentia et modi proveniunt. secundarij qui ex primariis derivantur.

152.

Modi primarij sunt 5. magnitudo, figura, motus, quies, situs. magnitudo est certa ac determinata corporis extensio. figura est extensio secundum plures dimensiones undique terminata seu circumscripta. motus est secundum sequentiores translatio corporis de loco in locum

24

p. stinctā seriem combinationum sibi succedentium, quies ē permansio Entis in eodem loco. Situs ē artificiosa partium distributio.

153.

Modi Ideatij seu derivati a primarijs sunt 5. p. 5. (situs entis ...). Sicut ē sunt 5 sensus, visus, gustus, tactus, auditus et odoratus, ita 5 modis ... Qualitate nempe visus, colore, auditus sono, gustus sapore, odoratus odore, tactus qualitatibus tactibilibus, calore, frigore, siccitate, humiditate, duritie, mollitudine, fluiditate; quae omnia sub ... explicant.

Mens, quantitas, quies, motus, positura, figura

sunt cum materia, verorum exordia rerum.

Itemque ... substantiae et modi spirituales, ... substantia materialis ... 145. et 146. mensura signat quantitatem et magnitudinem, positura, situm.

154.

De quietate ē maxima disceptatio, an sit aliquid positivum, ideo ponendo aliquid, an vero pura ... motus negatio, nos hic nihil decidimus. Cosinus vero et quietis ... verum substituit.

Mens, motus nexus mensura figura,

ubi ... nexus ē notandus.

155.

Per nexum vero illigitur ... rerum ... in mundo spectabilis, vicissitudo ... sicut in theatro ... succedit alteri, ... ipsa Machina ... Conditoris mundi Machina, in qua ... dependet ab altera, ... generationes, corruptiones, ... rerum vicissitudines explicantur.

Thesis 4.

... cathegoria ē ... bene constituta.

Nota 1. ... hic loquamur tum de ... peripathetica tum Recentiorum ... doctrina aliquam seriem stabilivit ...

Nota 2. ... Peripathetici ... pluta genera magis ... assignari, ... ex auctoritate antiquitatis defendi, sic negationes privationes denominationes extrinsecae, morales actiones, ... in serie ... at non ... series, ... versi exprimuntur ... tota. entia nempe existentes, possibiles, ... idē ... non ... Iam ... aggregata, ... non ...

Pbr. Thesis. ... Cathegoria antiqua. illa series bene ē assignata, quae describit ordinate res omnes, de quibus tractari oportet ... arbor, seu cathegoria Antiquiorum, quod ē prudenter et bene constructa. M. pb. nihil ... aliud quam ordinata series rerum explicandarum.

Pbr. 2. illa series ē legitima, in qua de quocunque quid sit? quaestio ... responsio dari potest, atqui ... ex cathegoria antiquorum, quod ē legitima. M. pbr. ... Pbr. mi: ... de aliqua re

interrogat q̃lis sit, Respondebitr, si p se existat, qd sit substa̅ /: 177 :/ si n̄ p se existat, erit accidens n̄ro uit: / porro si corpus ita efficiatr, ut fiat impenetrabile, erit quantitas: 176 :/

~~150~~

si Dispositat quibusdam actiby habitq /: 172 :/ erit q̃litas /: 176 :/ si habeat p̃tem, habebitr situ̅ /: 137 :/ qa n̄ ē nullibi, supposito qd sit, habebitr locus consequenter ubi /: 136 :/ et tempus n̄ro uit, per p̃dicamtu̅ qn, si dicat ordinem, erit relatio /: 139 :/ tandem si agit, v patitr, et erit actio v passio: 122:

Pbr 3. p̃dicamtoru̅ constructiõe intentum fuit, ut certa supre-ma genera assignarentr n̄ro 150. atq̃ tandem ad summa oēs terminos [illegible] series reducerentr, utpote in quibus ipsis datr aliqd genus n̄ro 54, unde ad hæc genera sunt reducibilia.

Corollariu̅ 1. nec entia ab intellectu ficta, quæ idēo entia rationis vocantr, n̄ ptinent ad p̃dicamentu̅. eo ipso enim qa affixa sunt /: p̃ hyp. :/ verum genus et conveniendia in se n̄ hbent, qd ē fundamentum ut tis n̄ro 47. et 50. item 54.

Corollariu̅ 2du̅. neq̃ entia aggregata n̄ro 89. item entia p accidens n̄ro 90. n̄ spectant p̃prie ad hanc p̃dicamtoru̅ seriem, nam qa pluribq diversis constanq, n̄ hbent unu̅ genus n̄ro 54. qo ad unu̅ p̃dicamtu̅ p̃ovat reduci, sed quælibet pars ad suu̅ p̃dicamtu̅.

Corollariu̅ 3. neq̃ Deq ipse in Cattegoria antiquoru̅ ē ponibilis, nam cum genus n̄ hbeat n̄ro 54. neq̃ sub genere continea[tur] /: per hyp. :/ sane n̄ ē reducibilis ad p̃dicamta Peripathetica. deinde eo ipso, qa infinitq est jam oia in se includit, qo nihil ē a ad extra ad quod ē reducibilis.

Corollariu̅ 4. neq̃ p̃tes aliquo totius quā partes E. J. O etiā ut p̃tes sunt, bene vero ut sunt tota in se considerata. nam totum n̄ p̃t concipi sine p̃tiby simul sumptis.

Corollariu̅ 5. debent ēe univoca hoc hbere idem nomen et eandem rem, nam alias n̄ p̃ossent ad idem genus reduci.

Corollariu̅ 6. debent hbere notiõem simplicem. nam si hberent compositam ēent quasi aggregata /: ex corollario 2.

Corollariu̅ 7. inde in sequenti versu p̃t ēe series p̃dicamtoru̅ declaranda.

Ens per se /: cor: 2. :/ non mentis opus /: cor. 1. :/ ens terminus /: cor: 3. :/ Atq̃ completum /: cor: 4. :/ univocum /: cor: 5. :/ cujus sit notio simplex /: cor: 6. :/

157.

Pbr: ād qd in cattegoria Recentioru̅ sit bona; illa cattegoria ē bona, quæ oia explicat quæ in orbe inveniuntr et tandem ad suprema capita reducit. Atqui hi faciunt Recentiores, qo ē bona. Pbr mi nihil ēn ē assignabile, de quo n̄ loquatr Cathe-goria. Pbr min. si oia Mechanismo absolvi p̃ovant, si virtutes n̄ dentr, si nulla nova p̃ducantr, si dantr mera alterationes, tunc sufficienter p materiam ejus diversā modificatiõem

explicant, sed id conantur probare, ergo.

§ 8.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Quod Deus saltem possit poni in praedicamento, Xtus potest poni, ergo et Deus. Prob. cons.: Xtus est Deus, ipsi ille, et hic potest poni. Ant. vero prob. quia Xtus est homo, consequenter aliquid finitum (: Notamen 2.) Resp. D. Ant. Xtus qua homo C. qua Deus N. revera Xtus est aliquid quasi compositum ex Deo et homine, et sic ex finito et infinito consequenter jam non habet omnes dotes (: ut hyp.) entis praedicamentalis, nisi sola humanitas consideretur.

Inst. 1. Xtus est aliquid unum per se sicut homo ex corpore et anima, ergo sicut isto partes tanquam tota ponuntur poni, ita et Deus et homo. Et sic infero: ergo saltem Xtus ut includens Deum et hominem est ponibilis in praedicamento, consequenter saltem indirecte tanquam aliqua pars reducibilis Deus potest poni in praedicamento. Subsumo si Deus est aliquid reducibile ad genus, jam habet conditiones necessarias (: ex probatione 3.) ergo potest poni in praedicamento ipse Deus. Resp. N. An. et falsum est quod humana natura sit quasi pars, quae determinetur a divinitate, nec Deus est pars reducibilis quia infinitus est, nec facienda paritas, cum ista conjunctio sit ineffabilis. praedicata vero finitatis sunt sola Xto qua homini propria, et male dicatur Deus finitus reduplicative qua Deus.

Inst. 2. per communicationem idiomatum bene dico Deus est homo, homo filius est Deus, Deus mortuus pro nobis, ergo et Deus ponibilis est in praedicamento. Resp. D. An. et haec communicatio ~~reduplicatio~~ est in sensu reduplicativo N. specificative C. sicut ergo bene dico, Deus qua homo est mortalis, sic et Deus qua homo est ponibilis in praedicamento.

Inst. 3. merita Xti licet sint finita, tamen fiunt propter conjunctionem cum Deo aliqualiter infinita, ergo et licet Xtus qua Deus non poneretur propter conjunctionem tamen est ponibilis in praedicamento. Prob. cons.: non est minor implicantia ut aliquid finitum propter conjunctionem fiat infinitum, quam ut aliquid propter conjunctionem ponatur in praedicamento. Resp. D. An. fiunt infinita terminative et specificative quia terminantur ad personam infinitam C. reduplicative et in se N. quae distinctio solvit hanc difficultatem unde bene erit notanda.

Obj. 2. Deus est substantia, sed substantia est ponibilis in praedicamento ergo et Deus. Resp. D. M. est substantia infinita C. finita qualis requiritur N. seu aliter est substantia extra cathegorica C. cathegorica N. Deus enim tanquam aliquid primum excludit omne quod habet rationem finitatis.

Inst. 1. Deus qua ens qua substantia convenit vere univoce, sicut animal convenit univoce bruto et homini, ergo habet aliquid genus sufficiens ad praedicamentum. Resp. D. An. qua ens est ultra positum C. qua ens ut in sua natura est N. deinde et animal ut pote pars non ponitur in praedicamento (: corollarium 4.) potest de caetero aliquid univoce praedicari, licet genus non sit, ut dicimus in Metaphysica dicentur. Sufficit hic negare, quod ens habeat rationem generis.

Inst. 2. ad relaõem ptinet oẽ id qđ ẽ relativũ, ad abstrã oẽ id qđ est abstraã, ad plenitudinem oẽ id qđ abet, redit absolũ, sed primũ pertinent relaões divinæ v. g. paternitas quæ refertur ad filiũ, 2dũ pertinet excio qđ Deus sit ens per se existens, sicut creatura. 3tiũ sa attributa divina in aliquibus partes verę abem reddunt, qđ habent des conditiões, et ad genus aliqd Deus ejus attributa, v relaões refrantur. Rñd ad 1. D. M. qđ ẽ relativũ accidentale C. transcendentale et relaões divinæ N. ad 2. D. qđ ẽ abstraã finita et habens verum genus determinabile et nũ solum conceptum aliquem C. si ñ habet N. ad 3. D. si qđ praedicatũ sit finitũ C. secus N.

Inst. 3. relaões divinæ juxta dicta sunt abstraã, et in theologia docentur qđ abstrahant, qđ habent imprimis conceptũ abstraã, deinde ñ obest infinitas. Rñd. sunt abstraã ineffabiles C. abs de quibus nos loquimur N.

Caput 4.

De Præcantum signis seu de terminis vocalibus.

159.

Cum idea sit tm illa repræsentaõ (. 36.) hanc vero alteri explicare nequeamus nisi per signa externa seu voces. cumque logici muneris sit ideas dirigere, necesse erit voce illa imbuere, ut erudite cogitans ñ erudite loquatur, voces ẽn illud sunt quibus manifestamus ea quæ mente concipimus, oportet qđ voces exuant qđ proprie significent et per eas sicque mentem manifestando aspices.

Articulus 1.

Quid sit signum et vox

160.

Signum communiter a S. Aug. definitũ deprimitur, id qđ præter sui speciem quam ingerit sensibus facit nos venire in cognitionem alterius.

Corollariũ 1. signũ itaque duas ideas habet, unã sui ipsius, alterã rei significatæ v. g. hedera ẽ signũ vini vendibilis excitatur enim hoc signũ in mente nostra seu idea hederæ, et simul idea vini qđ venditur.

Corollariũ 2. ad signũ requiritur, ut inter ipsũ et rem significatã detur aliqua proportio seu connexio, ita et significandi vim præcipue habeat ex illa connexione.

Corollariũ 3. præterea requiritur ut illud signũ sit nobis notũ, nam si ñ scirem qđ hedera significaret vinũ vendibile v adẽ hospitium, sane ñ duceret me in illius notitiã.

Corollariũ 4. quia vero signũ illud v præ ẽ institutũ naã v ab arbitrio hoĩs, ideo signũ bene dividitur in naãle et arbitrariũ.

161.

Signũ naãle ẽ, qđ rem ex naã suã connexam repræsentat, v. g. aurora solis ortum, respiraõ vitam.

Coll. inde signa naãlia rem praeter illam significant, semper et eandem oibus hoĩbus ideam inferunt, v. g. quotiescunque fumum vides, veniemes in notitiã latentis ignis.

162.

Signũ arbitrariũ ẽ, qđ a libera hoĩum institutioẽ dependet, vocantur ideo signa ad placitũ. sic hedera ẽ signũ vini vendibilis, palma tragœdiæ

§ 163.

Signũ dividitr ulterius in demonstrativum, prognosticũ, et rememorativũ: primũ rem p̃sentem, alterũ rem futurã, tertiũ rem p̃teritam explicat.
Coll: Sunt adhuc alia quædam signa in scholis usitata, nempe, verba et p̃ticularia, affirmantia et negantia, ut oĩs nullg, quidã, aliquis, ñ aliquis.

§ 164.

P̃prietes signi sunt veritas et falsitas, certitudo incertitudo et iprobabilitas.
Signũ verũ ẽ, si res ità se hbent ut significatr, falsũ, si res ñ ità se hbent ut significatr. Signũ certũ ẽ q̃ nunqm duo eff eventu deludit. incertũ aut dubiũ, q̃ toties fallit, quoties ñ fallit. p̃babile q̃ raro fallit, sic respirãõ ẽ signũ certissimũ vitæ. rubedo de nocte ẽ signũ p̃bile matutinæ serenitatis.

§ 165.

Inter signa ex hoĩs arbitrio cstituta, p̃cipuũ sunt literæ et voces ab hoẽ p̃latæ, v literis calamo expressa aut mente scripta. 1mo modo dicitr signũ vocale, 2do modo scriptũ, 3tio modo signũ mentale.

§ 166.

Vox vero ẽ sonus ex ãalis ore p̃diens q̃ repercussiõem certã aëris ex pulmonibg in fauces incessantis p̃diens adaequatum ad p̃sens institutũ p̃tinet, ẽ sonus articulatg v signũ ore articulatẽ expressum ad exprimendas animi cogitaões v ñ occultas passiões. per sy articulatg differt à gemitu suspirio et ãalium voce, et reglitus sonis, p̃ exprimendas etc. additr ut sit differentia inter hoẽm et psittacũ.

§ 167.

oĩa quæ explicamg noẽ et verbo dicimg q̃ nomen ideã explicat, p̃ verbũ judicium de ideâ dicitr, si illa idea quæ conveniens de alterã, dicitr et p̃dicatr, ẽ p̃dicatũ, et illud de quo dicitr ẽ sbtũ, verbũ vero vocatr nexus seu copula.

§ 168.

Nomen ẽ vox quædam ad exprimendas ideas ab hoĩbg instituta et a nobis adhiberi solita.
Scholiõn. aliam definitiõem schola nostra substituunt, sc. nomen ẽ vox significativa ad placitum sine tempore, cujus nulla pars separata significat finita et recta. dicitr sine tempore q̃ nomen ñ significat tempus sicut verbum. Nam v.g. cœna tm̃ snotat et ñ p̃cise significat tempus finita nam si p̃ponatr p̃ticula ñ tunc nomen ẽ infinitũ, recta q̃ ñ habet vocem significativam, recta. et excluduntr p̃prie casus obliqui: nam si dico hoẽm nil determinate exprimo, bene vero dicendo sol, Deg angelg.

§ 169.

Verbum ẽ vox ad exprimenda judicia sive ad significandã affirmaõem mentis nostræ primario instituta cum designaõe p̃sonæ nũi et temporis e.g. audio, ambulo, lego scribo. si plura vocabula invicem cgetas, oraõ vocatr, ità ut oraõ nihil aliud sit, q̃n plurium vocum congeries.

§ 170.

Scholiõn. 1. q̃ si nomen cõideretr in ordine ad aliquã p̃sõem, dicitr terming, e.g. Petrg ẽ hoõ, Petrg ẽ terming inchoans, hoõ ẽ terming terminans

ē est copula, id ē prædicatū, subjectum et copula.

Articulus 2.
De terminorū divisiōe

171.

Multa sunt ejusmodi nomina, quibus aliquā ideam exprimimus, variè quoque possunt fieri divisiōes, ut patet in terminis iste mult[æ] [illegible] dividit subjecta. imo primum dividitur in categorematicū et syncategorematicū, seu quod idem ē, in terminū per se significativū et non per se significativū. E. g. omnis prædicatio per se aliquid significans. 2di generis ē aliquis omnis, qui non ratiōe sui, sed subjecti ē signum alicujus ideæ

172.

terminus categorematicus dividitur in simplicem et complexū, communē et singularē, particularē et universalem. simplex ē qui unā aliquā rem significat ut sol. complexus ē qui plura significat ut doctus. terminus communis ē qui pluribus convenit idque vel actū vel potentiā. sic homo ē terminus communis, quia pluribus actu, sol ē terminus communis quia pluribus potentiā convenit. terminus [illegible] singularis ē qui aliquid in individuo significat ut Petrus, Paulus. mente idem ē individuum ac singulare semper enim aliquid significatur quod sit hoc exprimendū vel suo proprio nomine appellandū. particularis ē qui aliquid in particulari significat ut aliquis homo. differt à singulari quia particulare magis ē indeterminatum, contra singulare denotat ipsā ultimā determinatiōem, ut sit tale individuum et non aliud. terminus universalis ē, qui aliquid universale tantum exprimit /: 49 :/

173

terminus dividitur 3tio in concretū et abstractū, concretū significat subjectum unà cum suā formā E. g. album mihi dicit murum unà cum albedine, humanū dicit hominem unà cum animâ. abstractū dicitur quando forma sine subjecto consideratur ut dulcedo, albedo sine lacte. si forma sit substantia, vocatur concretum substantiale, ut humanū, si forma sit accidens, dicitur concretū accidentale ut album.

174.

ejusmodi concreta vocantur et denominativa, eo quod per formam subjectum denominetur tale et tale, E. g. per rotunditatem dicitur seu denominatur circulus.

175.

hæc forma potest esse in vel extra subjectum et inde dicitur denominatio in vel extrinseca E. g. si paries dicitur visus, quia visio non ē in pariete, sicut albedo in muro, illa denominatio dicitur extrinseca seu desumpta à formâ extra illud subjectū, quod visū denominatur existenti, unde murus visus ē denominatio extrinseca, murus albus denominatio intrinseca, illa dicuntur concreta logica, hæc vero physica.

176.

duppliciter denique potest aliqua forma inesse suo subjecto vel per identitatem vel per unionem quandam. primo modo ē inseparabiliter in subjecto, sic ab æqualitate homo dicitur æqualis, et hoc concretū vocatur metaphysicū, contra albedo ē intrinseca per unionem quandam aut ut peripathetici volunt separabiliter. et vocatur concretū physicū à formâ physica, sicut non est [illegible] humanū.

177.

hæc sexta põnt beni, 1mò maãliter aut specificative. 2dò fr aut reduplicative, maãliter et ~~fr~~ specificatiue simul tum beni põnt fi attributum aliqd seu pdicatū p. obte intellige illud qd enuntiat, reemat xeto raõe sbti tn. Eg. murus albus l. sstaa maãliter et specificative raõe sstaæ verum ē, at falsū fr seu raõe albedinis. item musicus dñium exigit specificative i verū, ñ vero reduplicative. inde fr seu reduplicative sumitr, si xextū raẽ fōæ sbto tribuitr, ut si murq dicitr albus pp̄ter albedinē.

178.

teriq 3tio dividitr in absolutū et respectivum, absolutq est, qui rem sine aliquo ordine aut respē ad aliud sigfiat, ut sol. teriq relativq qui ñ sine ordine ad aliud aliqd sigfiat, et pater ñ dicitr sine filio, Dominq sine servo.

179.

dividitr 4to in cathegoricū et transcendentalem. ille sigfiat rem in serie pdicamtli positā, hic vero sigfiat aliqd transcendens ~~rem~~ seriem pdicamtlem. Eg. ens unū verū bonū, qā hoc spectaõibq rbus. inde ñ pt habere distinctū ordinem in aliquo pdicamto.

180.

teriq 5to dividitr in positivū, negativū, et privativū. positivq sigfiat aliqd in rerū naã v existens v possibile ut seu lapis hoc, item ñ aliqd p identitem existens. 176. ac oẽ qd ponit aliqd. negativus vero qui sigfiat rem in sbto incapaci absentiam, ut si negatr simplex de corpo aut caritas de castello ante g. diem. privativq dicit absentiā in sbto capaci, ut si orbus oculo caecus dicitr dum in sbtum fores visiõis capacissimū.

181.

dividitr 6tò in finitū et infinitū, ille sigfiat rē certā determinata bus terminis clausā, hic vero ob pticulā non sibi ppositā nihil determinate sigfiat, sed oïa alia pter hanc rem cpletitr, ut ñ lapis. sigfiat oïa absqe et indeterminate, pter lapidem.

182.

dividitr 7timo in univocū aequivocū et annalogū, teriq univocq qui unā tm raẽm et naã eodem noẽ expressā pluribq cmunem sigfiat, ut aal sigfiat naãm sitivam bruto et hoi cmunem. unde univocū ē ütle in sigfiando, sicut idea in repraesentando. p. oïj. alia aūt sunt univoca univocantia, et alia univocata, illa sunt termini hæc res ipsas sub terminis cpphensas.

183.

et aliqua dicuntr pfecte et cplete univoce cvenire, debent hbere cditiões. j. eadem nomen et eundem sceptū, ità ut si sit univocum in genere debet hbere eundem sceptū genericū, id ē definitiõem et gns veritem, si sit univocū in differentia, debet hbere eundē sceptū differentialem. sic aãl ē sceptus univocq in gere, raõnalitas ē sceptq univocq differentialis. 2dò ut sit eo ñ secundū eundē modū perfectionis, seu si sit in uno univocorū aliqd pfectissimū, ñ tale sit in altero, sic raõale ē pfectior differa qm irrationale.

3tio et n̄ prius descendat à genere ad unā diffām q̄m ad alteram, sic ens prius descendit ad infinitū q̄m finitū.

184.

Æquivoca sunt quorū nomen ē commune, rāo verò seu naā p̄ nomen importata ē diversa. E.g. canis ē nōen æquivocū, q̄a sydus et aāl significat, at eorū naā diversa ē. dividitr pariter in æquivoca æquivocantia et æquivocata, p̄ illa nomen, p̄ hæc res illigitr.

185.

Analoga sunt quæ inviem aliquā p̄portiōem seu similitudinem hbent. unde analogiæ illud convenit, qd in aliquo similitudine quandā repræsentat. definitio ē, qd ea sint analoga quibꝰ nomen ē commune, rāo verò p̄ nomen importata ē s̄c̄d̄m eadem s̄c̄d̄m diversa.

186.

dividitr aūt aliqd potest alteri e s̄c̄d̄m idem s̄c̄d̄m diversum, nempe si v idem diverso modo pluribꝰ convenit, dum diversa res eodem modo pluribꝰ convenit. 1mo modo vocatr analogia attributionis seu si unū attributū diversis modis rebus pluribꝰ applicatr E.g. sanū ē aliqd attributū qd tribuitr tum hōi tum medicinæ tum purpureis genis seu colori, 2do modo vocatr analogia p̄portionis, si nempe diversæ res habeat eundem modū, seu idem modus rebus diversis convenit. E.g. pes vocem convenit monti, inde dicitr ad montis pedem, ꝙ ~~et~~ pedem hōi et mensæ, ergo diversas res eodem modo terminat, unde illes termi vocantr analogi qui ejusmodi attributiōem v p̄portiōem significant, item ē analogia p̄portionis, si eadem res diversos modos hbeat.

187.

huic addunt Scotistæ analogiā inæqualitatis seu illā quæ hbent idem nōen et eandem naā, p̄fectiori modo p̄ticipatā ut aāl, imp̄fectiori modo participatr ab hōe q̄m à bruto.

188.

datr in univocādum aliquā analogia, nempe si aliqd hbeat univo:cationis conditiones aliquas sed n̄ oēs E.g. si 2da 3tia et 4ta conditio
183. deficiat, ut ens respū Dei et creatura s̄bstāæ et accidentis deficit in oībꝰ tribꝰ.

189.

dividitr, q̄ taro in termū prima et 2dæ intentionis. illi sunt qui res ut sunt in se ipsis significant, hi qui res significat et à p̄libet suum facultē consideranti E.g. aāl ē terinꝰ 1mæ intentionis, q̄a à p̄te rei in se significat aāl. si illud aāl voco genus, ē terinꝰ 2dæ intentionis, q̄a reverà à logicis institutū ē hoc nomen et aāli impositū, ob conve:nientiā hōi et bruto. hinc aāl ē genus, hōo ē species, sunt p̄pōes verè 2do n̄ primo intentionaliter.

Articulꝰ 3.

Alij termi p̄cipuè ad distinctiones adhiberi soliti.

199.

A.

Sæpè convenit ut aliqd dicatr in actu, alterum in poā, in actu ē qd actu fit, in poā qd fieri ~~est~~ potest fieri. ~~est~~ actus ē duplex primꝰ et 2dꝰ, ille ē dum aliqd ē proximè expeditum ut agat v existat v fiat. hic ē dum aliqd ē v in actuali exercitio

agendi, v[el] actu existat, aut in rei natâ positu extra causas, aut dicti fiat.

Aliq[uan]do sumitur p[ro] p[otenti]â substantiali e.g. aliq[uan]do dicitur a[nim]a, q[uae] formam a[nim]am substantialem illigitur p[ro] p[ri]ncipiu[m] aliq[uo]d p[ri]ncipium rem in sua sp[eci]e constituens. Si a[nim]a consiliens e[st] fuit, et tale c[um] modo cum a[nim]a sit hoc, et hæc e[st] illa p[otenti]a, quæ inter perypatheticos et recentiores q[uo]ad bruta et cæteras res inanimatas tam facessit negotiu[m], dum hi volent, nil nisi diversa[m] dispositionem ma[teri]æ, at illi aliq[uo]d p[ri]ncipiu[m] incognitu[m] adhuc necessariu[m] e[ss]e intendant, q[uo]d sit exigitivu[m] accidentium.

P[otenti]a vero alia e[st] objectiva alia subjectiva. illa dicit pura[m] possibilitem. e.g. Antichristus e[st] mere p[o]ss[i]bilis, atq[ue] idem e[st] ac dicere: hoc n[on] dicit in se ulla[m] repugnantiam, et aliq[uan]do producetur. p[otenti]a subjectiva e[st] quæ jam existit, at hæc t[ame]n e[st] in p[otenti]a v[el] ad effectu[m] producendu[m] v[el] recipiendu[m]. Sic arbor et pater existentes sunt in p[otenti]a subjectiva ad filiu[m] v[el] fructus. p[otenti]a logica e[st], si aliq[uo]d n[on] dicit repugnantiam ad existendu[m] e.g. n[on] repugnat aliu[m] mundu[m] creari. differt ab objectiva, q[uia] hæc dicit n[on] repugnantiam ut producatur, illa n[on] repugnantiam absolute;

191.

Adæquate et inadæquate. illud idem e[st], ac secundum o[mn]es suas partes, hoc secundum aliquas solum p[ar]tes, q[uo]d aliq[uan]do terminis vocatur complete et incomplete.

192.

Abstractive et intuitive. p[ri]mus est si aliq[uo]d cognoscitur p[er] sp[eci]es t[ame]n alienas. e.g. si Deus patrem mihi repræsento tanquam senem; 2dum e[st] si aliq[uo]d ipsum coram intueor e.g. p[er] oppositam p[er] nummi cæsaris effigiem, heptagonu[m] v[el] hexagonu[m] depictum, quæ cognitio n[on] comprehensiva vocatur.

193.
C

Collective e[st] si res convenit pluribus simul sumptis. divisive si convenit pluribus rebus seorsim sumptis

194.

Copulative e[st] si plura simul sumuntur, ut Petrus, Paulus et alii apostoli sunt p[ro] sanctis. disjunctive si t[ame]n unus v[el] alter sumitur, ita ut sit aliquis n[on] t[ame]n determinatus, v[el] Petrus v[el] Paulus dormit. uti necesse est oportet dari vincere, item complexe et incomplexe. illud e[st] si plura simul, hoc si unu[m] aliq[uo]d illigatur.

195.
D

Distributive e[st] si pluribus aliq[uo]d conveniens adhibetur communiter, si quavis aliquis superioris pluribus inferioribus sub illo stantis distribuitur v.g. a[nim]al p[er] distributionem competit ho[min]i et bruto. aliq[uan]do determinate e[st], si ita unum aliq[uo]d illigatur, ut o[mn]is aliq[ua] excludatur. indeterminate, et idem e[st] ac disjunctive.

196.

Directe dicitur, si aliq[uo]d p[er] se et primario intenditur, indirecte si aliq[uo]d t[ame]n 2dario intenditur, q[uo]d idem e[st] ac p[er] accidens e.g. venatore in ursum explodente sclopetu[m] transvolans accipiter, p[er]cutitur, ursus directe et accipiter petitur indirecte.

197. E

Explicite idem ē ac qđ expresse ~~tim~~ ter sr̃ exprimitur.
implicite qđ tacite et tacite simul attingitur. E.g. si dicer nullus planeta proprio gaudet lumine. tum implicite Venerem et Martē et Mercuriū illego.
Extensive et intensive. Illud ē qđ se ad plura extendit, hoc si in eodem plures gradus obtinet, E.g. si diligo 3 psonas ē amor extensivus; si unam ~~in~~ tria ē amor intensivus.
Entitative et repraesentative. p entitem dicimus illigitur qdditas essentia ipsū et aliquis [illegible]. hoc ē qđ tm̃ in suā repraesentaē equivalet entitati E.g. in speculo ñ sum entitative sed repraesentative.

198. F

formaliter hbet multiplicem significaēm. 1. ut idem ē ac essentialiter E.g. triangulū sr̃ constat tribus lineis et tribus angulis, qđ idem ē ac essentiā trianguli, qa exnaā suā petit, [illegible] ab ipsā re ipsā [illegible] 2. ut opponitur ly virtualiter. tunc enim idem ē ac actualiter. E.g. sol hbet virtutem liquefaciendi et indurandi. si exponatur eius radiis lutum, tunc calor exsiccat humorem, quo fit ut partes [illegible] [illegible] et terra sicca formetur, si exponatur cera, solvuntur partium [illegible] [illegible], earum plexus rumpitur, et exinde fiat cera flexibilis, cum vero tandem ex parte [illegible] ad diversas eiusmodi functiones actiōes operaēesque determinetur, dicitur tm̃ habere virtutem liquefaciendi et indurandi. contra cum hō E.g. sentiat, vegetet, raēcinetur, requiritur adeo aliqđ principiū formale qđ raēcinetur, et haec propria dicuntur formalia seu actualiter unū [illegible] entitem alterius posita. item arbor in hyeme habet fructū virtualiter si [illegible] in aestate gerit fructū sr̃ [illegible] 3. sr̃ ñ idem [illegible] ac [illegible]. E.g. sint duo individua sibi similia, ut neque unū ab altero dignosci possit, tunc nisi p aliquā fictionem unū ~~[illegible]~~ aliud poteris affirmare. item pone [illegible] quasi [illegible] itas E.g. cantat [illegible] [illegible] leonis [illegible], cui adde caput [illegible], [illegible] ñ hbet nisi in [illegible] fingente sr̃ [illegible] p raēm.

199.

Illud ñ continet Eminenter, qđ idem ē ac [illegible] [illegible] seu aliqđ [illegible] seu aliqđ continendi sr̃ Deus eminenter creaturas continet. sic aīa raēnalis continet sensitivū et vegetativū. sic Angelus eminenter ē raēnalis.

200. G

Generice idem ē ac aliqđ commune inferioribus, ut angulus competit acuto, obtuso et recto. Specifice significat rem jam ad aliquam determinatā speciem redactā, ut hae 4 lineae ē diametro parallelae, faciunt parallelogrammū, Petrus ē hō. individualiter si aliqđ in ultimā suā singularitate ab oī prorsus re differente [illegible], ut Petrus Paulus pentagonū, hexagonū.

201. H.

Habitualiter dicitr ab habitū seu capacitē. E.g. habitualiter pictor licet actū n̄ pingat, hbet tn̄ habitū pingendi. huic oppo-nitr actualiter dum actū ō pingit.

202. M.

Mālīter opponitr $\dot{I}^r$ fōr, equivalet n̄, terno specificative seu reduplicative dicto /177./ bene notandū ē, qd̄ p mām ilīgatr, cum eā via Ōra sint longa lata et extensa /179./ sane dbent alīqd̄ hbere, cui hæ figura insint, E.g. mā ligni, mā ferri. jam mā ligni accipit aliquam fōam tum exteriam à sculptore, tum intrēā et sit ligni /128./ et sic dignitatr mā tanqm̄ pōa ad fōā ligni recipiendā, et fōā ligni tanqm actg /190./

203.

Mediatè idē ē ac qd̄ interventū alteriq̄ fit, imediatè qd̄ fit sine interventū alterius. sic Urias ab hostibq mediatè et à Davide mediatè fuit necatq.

204. O.

Objectivè dicitr qd̄ alīqd̄ objicitr, seu repræsentatr nobis cognoscentibq sentientibq aut quoquo modo extra nos existentibq. sic E.g. iris tum colore tum figura tum spatia objicitr oculo. Subjectivè desumitr à subjto, et alīqd̄ in alīquo tanqm̄ subjecto sustentatr, sic unitates sunt subjectivè in qualitatibq et alteco in mūto.

205. P.

Per se, qd̄ alīqd̄ ex nā suā intrēā convenit. E.g. actualis receptio stimulatum rotūditatū ex nā suā intrēā spectit itidē, ut et Amugitq bovi etc. per accidens qd̄ tm̄ accidentaliter seu ex alīqq casū convenit. E.g. una simbrem lunā p accidens qd̄ qq corona lucida spectabilē ē. pulmones p accidens qq adhærent quandoqz pleuræ.

206. Q.

ut quo et quod quod. ut quo significat fōam, qua subjtū denominatr ta /190./ ut qd̄ idem ē ac subtem recipiens fōam. prioritas a quo et in quo /139./ fuit explicata.

207. R.

In Recto et in obliquo. hi termi conveniunt concretis, qua unū in casū recto seu nominativo important et alterū in obliquo referunt. E.g. rotundū significat lineā in recto et rotunditem in obliquo, qa hbet hunc seū linea hbens rotunditem, & p album significatr mātq hbens albe: dinē sicut diximq de definitiōe /85./

208. S.

In sēu diviso et in sēu cōposito, hæ distinctiōes sæpissime occurrunt. ubi notat si duo ita se hbeant, ut in cōjunctione sint falsa n̄ in divisiōe E.g. Petrq sedens stat, id in sēu cōposito falsū est impo-ssibile, bene vero in sēu diviso verū ē, nempe qui stetit sedet. sic in sēu cōposito Angulq obtusq n̄ ē rectq, bene vero in sēu diviso qui fuit obtusq potest ēē rectq. sic in actuali cursu n̄ possū simul n̄ currere, in actuali velle n̄ possū n̄ velle, cū n̄ possit actq cum n̄ actū poni, seu idem ēē et n̄ ēē, bene verò in sēu

totum et totaliter. per totum illigitur sivus secundum totam suam substantiam esse adsit. totaliter si ita adsit, ut praeterea alibi esse nequeat. E. g. Christus est totus in sacra hostia, sol totus apparet in speculo, non tamen totaliter, cum et in alijs punctis possit esse hostijs et illis speculis.

Thesis 5.

Terminus est id ex quo constituitur propositio tanquam ex subjecto et praedicato.

210.

Nota 1. quod hic terminum non sumerimus extra propositionem, sic enim nil aliud esset quam substantia idea (n. 67.) sed hic illum volumus prout est pars propositionis constituens, quippe ibi potius nomen quam terminus nominatur.

Nota 2. propositionem nil aliud esse quam aliquod attributum de idea affirmare vel negare E. g. Petrus est justus habeo ideam Petri, de qua ideam justitiae praedico. illud quod dicitur attributum seu praedicatum nominatur, de quo aliquid dicitur est subjectum, et Christus est per copula seu nexum propositioni inservit.

~~Nota 3.~~

Hypothesis.

Licet aliquid actualiter omnes suas non exerceat, tamen illud potest eandem quam habet definitionem retinere, cum enim definitio sit ipsa rei essentia (n. 76.) quod hic verificatur etsi aliquod accidentale adsit vel absit (n. 69.) E. g. licet homo actu non ratiocinetur, est tamen animal rationale, sic a pari aliqua ulna habet rationem mensurae licet actualiter non metiatur.

Probatur Assertum: illa definitio est bona quae est clarior definito (n. 79.) quae convenit omni et soli (n. 82.) et continet attributa essentialia genus et differentiam (n. 83.) atqui haec definitio talis est, ergo est bona. Probatur minor: per id convenit cum omni re, per quod reliqua differt ab omni re, nihil enim est assignabile, cui spectat haec definitio. est clarior quia vere explicat, convenit differentias in ordine ad propositionem, et huic soli, quia pariter non aliud cui conveniat definitio potest in medium proferri.

Solvuntur Objectiones.

211.

Obs. 1. haec definitio non habet genus proximum, ergo non est bona. Resp. Ant. id est genus remotissimum utpote quod spectat omni et cuicunque rei, et est potius aliquid transcendens quam habens rationem generis. item potest loco id poni signum. Dist. ad primum Neg. ... ex n. 83. ad 2dum Dist. quod per ... id non signum illigatur cum signum tam late pateat, quam ipsum id.

Inst. 1. ergo potest dici terminus est signum constituens propositionem. Resp. N. Cons. nam terminus ut est pars propositionis non est signum proprie, cum agat vices subjecti et praedicati, non enim facit mihi distinctam a se ideam, sed pure mihi dicit praedicatum subjecto connexum.

Inst. 2. id non potest habere rationem generis, ergo nulla res potest. Resp. Ant. id non spectat Deo, atqui Deus non potest habere genus (n. 106.) Coroll. 3. ergo id non est genus. Dist. ... id transcendentaliter sumptum C. sumptum praedicamentaliter ut supponit aliquid existens in serie entium praedicamentalium N.

Obs. 2. communiter recepta est illa Aristotelis definitio, quod terminus sit id, in quod resolvitur et non componitur propositio, ergo et nobis est tradenda. Resp. D. ... nisi resolvi idem esset ac componi C. secus N. et haec est communis interpretatio.

Obs. 3. melior est haec definitio terminus est extremum propositionis simul est clarior, et habet proximiorem convenientiam cum termino, ... est genus ... extremum

qd ē magis pprium, adest differentia nempe ppōis, qō ē diffīā melior. Rx
st tn. supposita, qd nulla vera dfiōe nota mereatr. si ēn dico extrema
ppōis, idem dico ac termg ppōis, ergo est explicatio vera, sed tm si n in vanū
substitutū. termg ēn idem significat ac extremū. item dantr alia quæ
poient ēē ppōis extrema, et tn n sunt termi, ut patet g studet diligenter.
patet ē justa. qō jam n conveniret soli.
Obj 4. vel termg solum ē termg dum ē in actuali ppōe vel n dum ē extra ppōem
neutrum pt dici, qō ei n convenit defō. pbr m. non primum ex [illegible] ille
n 2dum, qa alias definitio sic sonare deberet, termg ē de ex quo pt constitui ppōo
et n ex quo cstituitr. Rx. N. m. et dico qd utrumqe dici, et termg semper maneat
termg. ppōem pb. si actuale exercitiū eēt de essentia termi C. si n sit N. pbt deceptio
ex [illegible] via cum retorsione.
Inst 1. ai termg debet ēē actualiter in ppōe ut sit termg qō nulla responsio. pbr
an: termg dicitr a ternando, ai n pt ternare actu si solitarie sumatr, et n
sit in ppōe actu ternans, qō debet ēē actualiter in ppōe. Rx N. An. pbaōis D. M. D.
termg dicitr a ternando semper actualiter N. possibiliter seu potentialiter C.
retorqueo: ulna dicitr a mensurando qō si actualiter n mensurat n
ē ulna /: ex hypothesi:/
Inst 2. partes aliquæ totius u. g. pars oris, antequam aia infunderetur,
male diceretr pars hois, qō a pari, termus ante ppōem, male diceretr termg.
Rx D. An. male diceretr pars actualis C. potentialis N.
Inst 3. qō a pari termg n ē actualis termg extra ppōe sed tm potentialis, sicut tm
pars ē potentialis. Rx D. An. quoad actualem exercitiū C. quoad suā
essentiam N. retorsio manetque ulna /: ex hypothesi:/
Inst 4. ad termū requiritr actuale exercitiū, qō extra ppōem termg n ē
termg, et propterea cum termg extra ppōem sit substitutio idea æquivalens no:
mini /: 107 :/ Rx. termū extra ppōem dupliciter considerari posse ut aliquando
futurus et ponendus v. ponibilis in ppōe et ut merē nomen. 2do sic ē sub:
stitutio idea, primo sic jam ē termg, cui nil nisi actuale exercitiū deficit.
sicut e. g. ulna de se ē lignū, in ordine ad mensurā jam ē ulna, licet actu:
aliter n fiat mensuraō.
Inst 5. termg dicit aliquā relatioem seu ē ipsa relaō a id ad qd ternatr.
/: 139 :/ qō sola An. pbr: relaō supponit fundamētū et termū actu, qō actu
dicit ēē termg in ppōe. Rx D. M. dicit relationem v. actualem v. potenti:
alem aut aptitudinalem C. semper actualem N. cum qō illis termg tm
in poā ternet, tm in poā dicit relatioem, habet tm actualem aptitudi:
nem, ut poit ēē sbtū v. pdicatū in ppositioē
Inst 6. juxta dicta datr termg extra ppōem, qō male definitr in ordine
ad ppōem. Rx D. cōns, qō male definitr in ordine ad ppōem semper actu
existentem C. poā existentem N. aliter ēn termg definitr in ordine ad
ppōem sicut pars in ordine ad totum. sicut qō destructo tm toto tn datr
pars, ita destructa tm ppōe tn datr termg.
Inst 7. si destructa ppōe adhuc maneret termg tunc eo ipso male diceretr
cstitui, sed dicit v. dici poē cstituere v. potius resolvi poē in sbtū et pdicatū.
Rx qd hic definiatr secundū actuale exercitiū, n ut sit actu denotet
essentiā. sicut idem ē, ac quæ pt cstitui ppōe tanquam ex sbto et pdicato.
Obs 5. hy ē n ē tm nexus, sed n pt habere raēm termi, qō falsū ē qd solū
id sit termg qd pt ēē sbtū et pdicatū pbr. An. in hac ppōe ē ē copula,
hy a ē sbtū, qō pt ēē termg. Rx N. An. pbaōis, cōns D. hy ē fr. sumptū
p nexū N. materialiter sicut subintelligitr hoc verbum ē C.

Coroll. 1. adverbia, coniunctiões, signa quantitatis oïs nullus aliquis, casus obliqui ñ possunt ēē termi, qã ñ possunt ēē sbtum v pdicatum.
Coroll. 2. Si sn subst. y nullq aliquis hoc aut individuum aut aliud sbstanti: :vum eligitr, erunt termi ñ ratē sui sed sbti.
Coroll. 3. qia vero signa adverbia etc, mãaliter spectata, possunt ēē termi. E.g. diligenter ē adverbiū, ibi ēn semper eligitr aliqd aliud tanqm sbstantivum sbstractum.
Coroll. 4. ñ adjectiva sunt termi, qã hbent aliqñ fõam in obliquo impor: :tata, et pinde veram rãem pdicati hbeant aliqd certum et determinate enuntiandi.

Articulus 4
De proprietatibus terminorū.

212.

Proprietatis noē hic ñ intelligimq illã, quam (: 66 :) assignavimq, sed tm diversos modos explicamq, qbq termi variare videntr, aliumqe nobis sẽū innuere. Septem ntãntr. 1. suppõ, cui adjungi pt ascensq et descensq terminorū. 2. status. 3. ampliatio. 4. restrictio. 5. diminutio. 6. alienatio. 7. appellatio.

De suppositione

213.

Experiã pbemq, termū aliqd aliud supponere qm significat. E.g. si dico hoc ē fuit, supponit p oibq, unicū tn tm significat, inde ñ aliam adstruunt suppositionis definitioem, quam qd sit usurpaõ vocis p aliquo. notabile ē discrimen inter significaem et suppõem terminorū. significaõ ē terminorū, cum sit signū (: 189 :) suppõ ē proprietas. significaõ sit p vocis impositionem vocis ad significandū. Suppõ ē aũt usurpaõ vocis jam signi: :ficantis. E.g. lupini in lusū adhibiti significant lupinos, sed p nummis supponunt. Suppõ itaqe ē proprietas termi, qua termi signi: :caõ usurpatr p iis qibq ejus significaõ applicari pt.

214.

Dividitr suppõ in mãalem et fõalem. mãalis ē usurpaõ vocis p se ipsa, ut si dico hoc ē vox dissyllaba. Suppõ fõalis ē usurpaõ vocis p re ad quã significandã ē instituta, ut si dico hoc ē aãl, hec planta foemina hbet pistillum, altera pulverem spermaticum.
Suppõ fõalis subdividitr in simplicem et psonalem. pmaē si supponit terminq p suo significato 2do intentionaliter sumpto (: 189 :) 2da est, si supponit p significato pmo intentionaliter sumpto.

215.

ulterius dividitr suppõ in omnem et singularem. singularis ē si supponit p unã determinatã re. E.g. Petrq ē hic hoc. omnis ē usurpaõ termi p aliquo attributo utili; ut si dico hoc ē aãl.

216.

Suppõ omnis gratrivatiã dividitr: nempe in distributivã collectivã disjunctivam et confusam.

217.

Suppõ distributiva ē, si terminq omnis usurpatr p inferioribq singulatim acceptis. E.g. oïs hoc ē aãl, hq oïs hoc supponit p sibq individuis sub

hoē stentis. siqȝ sit ppoō affirmativa, ppomitr pp pticula et, si sit negativa pp pticulam nec. integras semp ppoēs formando e. g. Petrȝ ē aāl, Paulȝ ē aāl.

218.

hæc suppoō pt cōsiderari ūt cōpleta, seu si sumitr p singulis generum nempe dem individuis dem speēbȝ sub genere ɜtentis in tota suā exten:
:sione ad inferiora /. cō. /. ita ūt ad oīa individua et speēs generis des:
:cenȝ liceat. v ūt incōpleta, nempe dem v supponit p generibus singulorum, ūt oē aāl fuit in arcā Noe, id ē oīa genera et speēs ñ verò oīa individua v supponit p inferioribȝ in sēū accomodo sumendis ūt oīs hoō peccavit in Adamum, ubi excepta ē etiā Mater divina, item coelū tegit oīa nempe pter se ipsū.

219.

Suppoō collativa ē, si terminȝ supponit p inferioribȝ simul sumptis, ūt oēs Apostoli sunt 12. pariter descensȝ collectivȝ fit pp et in affirmativis, et p nec in negativis. cum hāc tn differentiā à sup:
:ppoē distributivā, ut ñ integris ppoibȝ, sed terminis in aliquā ppoē includentis applicentur, E. g. oēs Apostoli sunt 12: bene dico: Paulȝ Andreas etc. ñ verò Petrȝ ē 12. Paulȝ ē 12.

220.

Suppoō disjunctiva determata ~~et~~ pticularis ē acceptio pp dȝ p infe:
:rioribȝ pp pticulam vel enumeratadis, ita ut ad unū v plures sub illā distributioē poit devenire, de quibȝ pdicatū verificetr determate et determata dicitr, quatenus ex pticulari tandem fit singula:
:ris. E. g. aliquis currit, devenitr ad illū qui currit, aliquis planeta ē soli proximȝ, devenitr tandem ad Mercuriū. descensȝ in hāc suppoē fit pp pticula vel integras ppoēs aut terminos ɜnectendo. E. g. v Saturnȝ ē proximȝ v Mars v Venus ē proximȝ.

221.

Suppoō ɜfusa /: quæ ñ disjuncta dicitr /: ē acceptio termi p inferioribȝ pp pticulam v enumeratadis, ita ut ad nullū determatū poit devenire. E. g. si dico, aliquis oculȝ necessariȝ ē ad videndū. ñ possū determare qui sit necessariȝ, an A v B.

Status

222.

Altera pprietas termi ē status, et est acceptio termi ūt supponit p aliquā determatā temporis differentiā ūt Petrȝ sedet, suppo:
:nit p psenti solū, hoō poitibilis supponit p statū possibilibus, inde ppoō supponit p statū, si subjectū existit eo tempore, qd assignatr pp copulā.

Ampliatio

223.

Ampliatio ē acceptio termi p pluribȝ temporis differentijs, supponit p alio tempore, qm qd pp copulā significatr E. g. justȝ pec:
:cat, justi videntr, nam verba quasi ampliantr ad aliud tempus, ut faciat hunc sēū qui fuit justȝ peccat.

Restrictio

224

Restrictio ē coarctaō pdicati, ne Sbtū in totā suā latitudine Sumat. E. g. hoō doctg honoratr, ubi doctg restringit Sbtū, ne pōit in totā latitudine accipi.

Alienatio

225

Alienatio ē translaō vocis a ppriā Sigficaē ad impprpriā, pter patibus, v. m ē ~~translao~~ usurpaō tèrmi in Sigficaē translata, ut Si dicimg vites lacrimantr. in tèrmis alienatis ñ valet coā ab unā in aliam E. g. oīs hoō ē aāl, sed hic vir pictg ē hoō, go ē aāl.

Diminutio

226

Diminutiō ē additiō alicujus tèrmi, quo tèrng absolute pius Supponens Supponat Secundū qd, ut æthiops ē albus Secundū dentes.

Appellatio.

227

Appellaō ē Speēs restrictiōis, et ē applicaō Sigficati fōalis unius tèrmi ad Sigficatū alterius, ut Aēles ē magnus philus, ubi magnus ñ tribuitr Aēli raē statura sed philiā.

Regula ad dignoscendā Sbti et pdicati

228

Regula 1. Sbtum ppōis uīlis qd Sbtum ē tèrng cōmunis hbens sibi pfixo Sigū uīle negativum (163.) Supponit distributivè (217.)

229

R. 2. Si Sbto tanqm tèrno cōmuni sit pfixum aliqd Signū uīle affirmativum (163.) Supponit in distributivè, si pdicatū univis sub illā distributiōe ctento spectat seorsum. collectivè veō (219.) si oībg simul Sumptis tm spectat.

230

R. 3. Si Sbto pfixū sit aliqd Signū pticulare E. g. aliquis tunc Supponit disjunctivè (220.) Si pdicatū alicui determinate spectat, Supponit cfuse (221.) Si nulli inferiorū determinate spectat.

231

R. 4. in ppōe indefinita (181.) Subjectum Supponit distributivè in maā necessā et impoībili, et Sbtū intelligitr oīs nullus E. g. hoō ē aāl. hoō ñ ē leo illigitr nullus hoō ē leo.
Si veō sit in maā ctingente Sbtū Supponit disjunctivè si pdicatū cvenit oībg inferioribg Sbti seorsim Sumptis (220.) vel cfusè, si ñ cvenit nisi oībg Simul Sumptis E. g. hoō Scribit.

232

R. 5 Suppoō pdicati haeē, v̄ ēn ppoō ē affirmativa v. Negativa, si primū nunqm Supponit uīliter sed Semp pticulariter, et qdem determinate seu disjunctivè, et raō ē qā v̄ faceret pōe collectivū v. distributivū in utroqe pōū eēt falsa ppoō, go Supponit pticulariter determinate et disjunctivè. nā in hac ppoe oīs hoō ē aāl si aāl pg collectivg hberet hunc pōū, et hoc et illud et istud etc. ō si eēt distributivg hberet hunc pōū ēt hoc vel ēt illud vel ēt istud etc. ~~si eēt~~ ng qd iterum

ē falsū, q̄ò h̄ het sū disjunctivū, nempe q̄ à deveniri p̄t ad aliq̄ determinate cui spectat p̄dicatū nempe āāl rāōale.
Si verò p̄dicatū h̄beat suppōem ɔfusā, ut aliquis calamus ē necess. ~~ē necessarius~~, A necessarius supponit ɔfusē, q̄ nec disjunctive nec determinate, sed p̄ticulariter, si vero ratio p̄dicatum sit negativū, tunc ē suppōo distributiva p̄ oīb̄ inferiorib̄ ɔtentis e. g. hōō n̄ ē āāl, q̄ò nec hoc nec illud nec aliud āāl.

Thesis 6.

233.

Suppositio determinata n̄ coincidit cum ɔfusā.

Nota. Theōm hanc jam de se patere, solum ad acuenda ingenia, moventr dubia.
Pbr: assertū. illa n̄ sunt idem quæ ex naā suā differunt, sed suppōo determinata et ɔfusa differunt ex naā suā, q̄ò n̄ sunt idem. Pbr m. indeterminata, p̄ōnd venire ad notitiam certi ac determinati individui, n̄ verò in ɔfusā.
Obg. Si utraq̄ p̄pōo supponit disjunctivè n̄ differunt, sed utraq̄ supponit disjunctivè q̄ò n̄ differunt. Pbr m. hæc p̄pōo aliquis hōō currit, taliter ē interp̄tanda, v iste v ille currit, et hæc aliquis calamus [illegible] pariter resolvitur, v hic v iste calamus ē necess. ad scribendū, q̄ò n̄ differunt. D. N. m. p̄baōem D. v iste v iste ille currit, deveniendo ad aliquē determinatū [illegible] saltē ɔgnitū qui currat e. n̄ deveniendo ad determinatū p̄t ad alterā p̄pōem jam p̄lt dispar, cum n̄ determinati ad calamū A v b.
(231.)
Inst 1: ai n̄ hæc p̄pōo aliquis calamus ē necessarius ad scribendū supponit disjunctivè q̄ò. Pbr Ān. n̄ p̄ssū scribere nisi p̄ calamū determinate sumptus, q̄ò devenitr ad aliq̄ determinatū. D. N. An. p̄baōis p̄ōens D. mutata p̄pōe e. manente eādem p̄t. aliud ē aliquis scribit, ubi exercitiū ectatr, et aliud calamus ē necessarius manendo in purā p̄ssibilite sine exercitio, unde prior ē suppōo determinata, posterior ɔfusa.
Inst 2. nihil Deū latere p̄t, q̄ò n̄ sciat q̄lis calamus sit necessarius. D. D. An. si sit in rerū naā e. si in se implicet N. nam cum calamus A sit sin ɔtingens ad scripturā, implicat ut Deus nēitem p̄videat illius calami.
Inst 3. n̄ solū oculus est calamus in ɔfuso, sed determinatus oculus ē necessarius ad videndū, licet ɔtingenter videā et scribā, q̄ò n̄ Deus p̄t p̄videre hanc nēitem, sequenter devenire ad determinatū calamū.
R. D. M. ut fiat exercitiū scripturæ e. ubi itmerè p̄ōvectis N. ad p̄ssibilem scripturā nullus determinatus calamus ē necess., q̄ò n̄ n̄ p̄t determinatus p̄videri.
Inst 4. ipsa p̄pōo ɔfusa verificatr in calamo, q̄ò fit determinata.
R. D. ɔens: ~~m~~ in exercitio e. in suā p̄ssibilite p̄t.
Inst 5. ipsa p̄pōo ɔfusa verificatr in calamo, q̄ò fit determinata. R. D. ɔens. in exercitio e. in suā p̄ssibilite N. Si hæc p̄pōo aliquis calamus et [illegible] ē sin ɔfusa, in hac eēt ɔfusa aliqua fides necessaria ē ad justificādū, ai hoc n̄, q̄ò. R. N. M. disparitē: q̄ à p̄t deveniri ad fidem determinatā quæ sit necessaria, n̄ vero in calamo.

Thesis 7.

In propositione affirmativa, si praedicatum sit terminus communis, supponit disjunctive et non confuse.

234.

Probatur Assertio. Sit haec propositio omnis homo est animal, animal hic est praedicatum, sed hoc praedicatum supponit disjunctive ergo vera est thesis. Probatur minor. tunc supponit disjunctive, si potest deveniri ad aliquod determinatum /. 220./ atqui in hac propositione potest deveniri ad aliquod determinatum, ergo supponit determinate. Probatur minor. bene dico omnis homo est animal et quidem tale nempe rationale, et non aliud ergo supponit determinate.

Obiicies: Si dico aliquis homo est animal, non possum devenire quodnam animal determinate sit, ergo est suppositio confusa. Probatur Antecedens: ideo non possum dicere calamus est necessario quia non calamus habet potentiam esse utilis adscribendum, atqui haec sequela datur in in allata propositione, ergo supponit confuse. Probatur minor. non possum dicere est animal et, quia potest esse animal b. c. d. ergo est suppositio confusa. Respondeo Nego Antecedens. probationis Nego minorem. alterius probationis Nego consequentiam, quod eximde sit suppositio confusa, quia et de aliquo non potest verificari, nam nos volumus illam propositionem esse determinatam, quae patitur aliquam designationem quodnam sit non et aliud non potest esse, at in suppositione confusa nil ~~potem~~ possum determinare.

Articulus 5.

De Ascensu et descensu terminorum.

235.

Saepe fit, ut eundem terminum de aliquo re exprimimus hunc et aliis applicare, cone nuncumque in suppositione non possimus totum habeat /. 215./ quare iterato indagandum est adaequata res applicandum transire liceat, et aliquis terminus pro illis rebus potest supponere. transitus iste fit vel ascendendo a particularibus ad universalia vel ab universalibus ad particularia /. 71./

236.

Inde ascensus definitur: quod sit a singularibus sufficienter enumeratis ad universalia progressio E. g. hic ignis est calidus ille ignis est calidus, ergo omnis ignis est calidus.

237.

Descensus vero est ab universalibus ad singularia progressio ut omnis ignis est calidus ergo et ignis A. b. c. d.

238.

Si subiectum aliquod sub termino communi supponit distributive /. 217./ distributive ascendere licet. E. g. bene dico ignis A. b. c. est calidus ergo omnis ignis est calidus. bene tamen notandum ut omnia enumerentur inferiora ut aliquod universale inferatur.

239.

Si subiectum aliquod supponit collective, tunc collective ascendere licet ut omnes Apostoli sunt 12. debent omnes simul sumi, ut inferatur pro 12 /240/

240.

Si Actum aliquod supponat disjunctive tunc sunt tantum aliqua inferiora vel non omnium tamen ponendum, et jam licebit ad superius ascendere. E. g. Petrus et Paulus currit, vel Petrus vel Paulus currit. Petrus currit, ergo aliquis currit.

241.

Si Subtrm aliqd supponit ɔfuse tunc ab inferioribq n̄ ɔfuse positis licet ascendere E. g. hic equus v ille equus ē neaperis, gò aliquis ē neaperus. hic pariter oīa singularia sunt recensenda ut antecedens verū sit. Nam si unū ɔticularē n̄ ēēt neaperū, v ēēt determatū, jam ñ maneret idē sus, nempè aliquis equus ē neaperus.

242.

Descensus.

Si Subtrm supponit distributivè tunc descensq valet pariter distributivè, n̄ tn necessè oīa singularia sunt enumeranda. E. g. benè infero oīs ignis ē calidus, gò ignis A ē calidus.

243.

Si Subtrū supponit copulativè tunc n̄ inferiora oīa in descensū sunt ponenda E. g. oīa elementa sunt 4. gò ignis, aer, aqua, terra sunt 4.

244.

Si Subtrm supponat disjunctivè tunc recensenda sunt in descensū oīa ɔticularia. nam si dico aliquis hōo currit, gò v ille currit v iste currit. tertium āin ɔtermittere, ut ɔpōo n̄ ēēt vera, si ille tertiq curreret.

245.

Si Subtrm supponat ɔfusè, oīa pariter inferiora ēēnt recensenda, si ēn unū ēēt determatū, jam n̄ foret suppōo ɔfusa.

246.

ɔdicatq vero supponat ordinariè disjunctivè et determatè /. 232./ n̄ patitr qò- nec descensū, qā ascensq et descensq ē ad plura /. 236./ at hic determatè ad unū jam devenitr qò. si vero ɔpōo sit negativa, tunc ɔdicatū supponit tenendo ascensū et descensū, a nōo /238./

Pars 2da Logicæ.

De judicio et propositione.

Articulus primus.

Quid sit Judicium et propositio?

247.

Per experiām novimq qd simq capaces uni ideæ jungere aliam et facere ideam ɔplexā seu ɔpositam /. 43./ jam aliā re n̄ operā ē, quam alterā ideam de primā ideā affirmare v negare, et erit judicium aliqd formatū E. g. habeo ideam iridis, et habeo ideā coloris. jam hanc 2dā ideam ɔ verbū aliqd /. 169./ de primā affirmo v nego, et habetr judiciū, cujus fundamentū ē ipsa ɔpōo, quam judicio absolvis.

248.

n̄ tn inde inferre licebit, judiciū ēē nil aliud qm ideā ideæ junctā, nam ē qm unicq actq ideā de ideā enunciaris. adeoq duæ ideæ tn in ēē quadā naāli ɔsiderantr, ñ ipse actq judicantis ɔsideratr qò unicq E. g. poū cogitare hæc iris ē colorata, quin judiciū ferā. pariter ut ait philosophq, poū ɔgitare arenq maris sunt pares, quin judiciū ferā ita ēē nec ne. ɔsequenter judicium ē actq simplex superveniens et istas duas ideas affirmans ex ɔpōe aliquā, seu ɔparaē, ɔvenientiā habitudine m̄ n̄ repugnaā inter ea ɔprehensa.

249.

Hoc judiciū definitr qd sit aliqua mtis operaō qua unū de alio v affirmamq v negamus, qd ut poimq efficere, requiruntr sequentes ɔditiōes. pac: